

ΜΑΡΚΟΣ ΒΟΤΣΑΡΗΣ.

**ΤΡΑΓΩΔΙΑ
ΕΙΣ ΠΕΝΤΕ ΠΡΑΞΕΙΣ**

ΤΟΥ

ΘΩΜΑ ΖΑΟΥΛΗ ΣΑΪΑΝΝΗ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΘΕΙΣΑ ΕΚ ΤΟΥ ΙΤΑΛΙΚΟΥ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ. ΣΦΗΚΑ.

ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Ο ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΣΕΡΓΙΟΥ ΧΟΡΑΤΑΝΙΔΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

1867.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

AL52.46.0021

ΜΑΡΚΟΣ ΒΟΤΣΑΡΗΣ

ΤΡΑΠΕΖΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

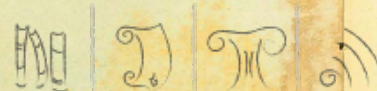
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

Πάν ἀντικτυπον μὴ φέρον τὴν ιδιόχειρον ὑπογραφήν μου
προῶν ὑπάρχει τυποκλοπίας.

Handwritten signature in brown ink.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΤΩ
ΕΥΚΑΛΕΕΙ
ΚΑΙ ΑΞΙΩ; ΓΟΝΩ;
ΤΟΥ
ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΥ ΗΡΩΟΣ
ΜΑΡΚΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΙΩ ΒΟΤΣΑΡΗ
(ΥΠΟΥΡΓΩ)
ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ
ΧΤΛ. ΧΤΛ. ΧΤΛ.
ΕΙΣ
ΕΛΑΧΙΣΤΟΝ ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ
ΒΑΘΥΤΑΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜΟΥ
ΤΗΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ ΤΑΥΤΗΝ
ΑΝΑΤΙΘΗΣΙΝ
))) o ((
Φ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ.

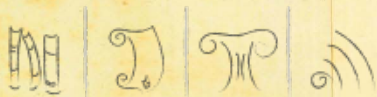
Σεβαστέμοι Κύριε!

Ἐνασχολῶν τὰς ὀλίγας τῆς ἀναπαύσε-
ώς μου στιγμὰς ἐπεχείρησα τὴν μετάφρασιν
τῆς παρούσης τραγωδίας· τὰ δὲ εἰς τοῦτο προ-
τρέψαντά με αἷτια εἶναι, τὸ ὄνομα τοῦ Ἡρω-
ος, ἡ ὄντως τεχνικὴ πλοκὴ καὶ οἱ ὑψηλοὶ χα-
ρακτῆρες οἵτινες ἐν αὐτῇ φαίνονται, πολὺ δὲ
μᾶλλον ἡ ἄκρα φιλοπατρία τοῦ Ἑλλήνος ὅς-
τις ἐνώπιον τοῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος πάντα
τὰ ἰδιωτικὰ αὐτοῦ πάθη μετ' ἀξιοθαυμάστου
αὐταπαρνήσεως θυσιάζει.

Ἐκ τῆς ἡρωϊκῆς καὶ εὐάνδρου καταγόμενος
Ἡλείρου, γεννηθεὶς δὲ καὶ ἀνατραφεὶς ἐν τῇ
περικαλλεῖ ταύτῃ νήσῳ ἐν ἣ τὸ ἐθνικὸν αἶ-
σθημα ἀείποτε θάλλει, ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων κα-
τελήφθην ὑπὸ μεγίστου θαυμασμοῦ πρὸς τὸν

ΙΑΚΩΒΟΥ ΣΟΥΛΙΟΥ.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

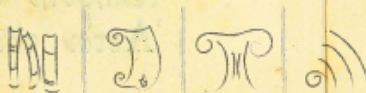
Σκεφθεὶς δὲ πῶς νὰ ἐκφράσω τὸν σεβασμὸν μου πρὸς τὴν ἱερὰν τοῦ πατρὸς Σας σκιάν, ἀπεφάσισα νὰ ἀφιερῶσω τὴν παροῦσαν μετάφρασίν μου πρὸς Ὑμᾶς, τὸν ἄξιον Αὐτοῦ γόνον.

Μικρὰ μὲν εἶναι ἡ προσφορά μου, ἀλλὰ δέξασθε αὐτὴν, οὐχὶ εἰς τὸ μικρὸν τοῦ ἔργου ἀφορῶντες, ἀλλ' εἰς τὸ ἱερὸν αἴσθημα, τὸν ὑψηλὸν σκοπὸν, ὑφ' οὗ πρὸς τοῦτο ὠρμήθη

Ἐν Ζακύνθῳ τῇ 1 Ἰουνίου 1867

‘Ο εὐπειθέστατος ὑμῶν θεράπων

Γεώργιος Κ. Σφήκας.

Ἡ τραγωδία αὕτη, παρασταθεῖσα ἐνταῦθα μὲν κατὰ τὴν 22^ν Ἰανουαρίου, ἐν Πάτραις δὲ κατὰ τὰς 11 Φεβρουαρίου 1867, ἔτυχεν εὐμενεστάτης δεξιώσεως (1). ‘Ο ἐνθουσιασμός τῶν θεατῶν ἔφθασεν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω, ἀπειράκις οἱ ἡθοποιοὶ διεκόπησαν ὑπὸ τῶν ζωηρῶν χειροκροτήσεων καὶ ζητωκραυγῶν, μετὰ τὸ τέλος δὲ ἐκάστης πράξεως ἐπανειλημμένως ἐκάλουν αὐτοὺς ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἥτις ἐκάστοτε κατεπλημύρει ὑπὸ τῶν ζαχαρωτῶν. Παλμοὺς συγκινήσεως ἠσθάνθημεν ὅτε κατὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς σημαίας πάντες ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος ἀνέκραξαν «ζήτω ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν δούλων ἀδελφῶν» καὶ τότε ἶδομεν τὰ στήθη τῶν γενναίων ἀξιωματικῶν, παρευρεθέντων κατὰ τὴν παράστασιν, ὑπο ἐθνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐξογκούμενα, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ὑπὸ δακρύων ἐλπίδος βρεχομένους.

Καὶ τὸ ὥρατον φῶλον οὐκ ὀλίγον συνεκινήθη κατὰ τὸν ἀποχωρισμὸν τοῦ Μάρκου ἀπὸ τῆς φιλτάτης οἰκογενείας του.

Ὁφελούμενοι ἐκ τῆς περιστάσεως σπεύδομεν ἵνα δημοσίως ἐκφράσωμεν πρὸς τοὺς συμπολίτας ἡμῶν Ζακυνθίους καὶ ἀδελφοὺς Πατρεῖς τὴν ἄκρατον ἡμῶν εὐγνωμοσύνην δι' ὅσας κατέβαλον προσπάθειας πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς παραστάσεως παρασχόντες ἡμῖν πάντα τὰ μέσα.

Πολλοὶ ἀξιότιμοι Κύριοι δεδοκιμασμένης περὶ τὰ γράμματα ἱκανότητος, ἐν τῇ ἄκρᾳ αὐτῶν πρὸς ἡμᾶς συμπαθείᾳ, ἐπήνεσαν τὴν μετάφρασιν, καὶ μεγάλως μᾶς ἐνεθάρρουν πρὸς ἐκδοσιν αὐτῆς· ἐὰν καὶ ἡ τῶν ἀναγνωστῶν κρίσις ἦναι εὐνοϊκὴ, τοῦτο θέλει εἶσθαι ἡ μόνη ἀμοιβὴ καὶ ζῆψις τῶν κόπων μας.

‘Ο Μεταφραστής.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

(1) Ἐν Πάτραις ἀνηγέρθη θέατρον ἐν ᾧ θιάσος ἀξιαγίστων νέων ἔδιδε παραστάσεις καθ' ὅλον τὸν παρελθόντα χειμῶνα ὑπὲρ τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος.

ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΜΑΡΚΟΣ ΒΟΤΣΑΡΗΣ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΒΟΤΣΑΡΗΣ

ΧΡΥΣΗ, σύζυγος τοῦ Μάρκου.

ΠΟΡΦΥΡΙΟΣ, Ἀρχιεπίσκοπος Μεσολογγίου.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΝΕΓΡΗΣ.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΕΤΑΞΑΣ.

ΑΓΟ-ΒΑΣΙΛΑΡ, Ἀγὰς τοῦ Ὁμὲρ Βριώνη

ΚΙΤΣΟΣ, υἱὸς τοῦ Βότσαρη 9 ἐτῶν.

Ἄλλο τέκνον μικρότερον.

Ἀρχηγοί.

Γερουσιασταί.

Προϋχόντες.

Στρατιῶται Ἕλληνες.

Λαός.

Η ΣΚΗΝΗ.

Κατὰ τὴν πρώτην πράξιν, Μεσολόγγιον.

» » δευτέραν » Δάσος κέδρων ἐν Ἄστρει.

» » τρίτην » Χωρίον Σοβαλάκο.

» » τετάρτην καὶ πέμπτην πράξιν, δάσος τοῦ ὄρους Ἀμφρίσου.

ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ.

Ἐσωτερικὸν τοῦ ἐν Μεσολογγίῳ ναοῦ, καθέδρας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Πορφυρίου.

Πορφύριος γονυπετής, Κωνσταντῖνος Βότσαρης.

ΚΩΝΣ. **Εἴ**! ἐγέρθητι, Πανιερώτατε.

ΠΟΡΦ. Ἄ! ἡ καρδιά μου ἐλαφρύνεται ἔνεκα τῆς χαροποιᾶς εἰδήσεώς σου, λέγε, τί φέρεις;

ΚΩΝΣ. Τέλος ἐφθασεν εἰς Μεσολόγγιον ὁ περιμενόμενος Ἐπαρχος Κωνσταντῖνος.

ΠΟΡΦ. Ὑπὲρ αὐτοῦ ἐδεόμην.—Ἄλλ' ἀκούω πλησιαζούσας εἰς τὸν ναὸν φωνάς εὐφροσύνης καὶ ἐνθουσιασμοῦ.

ΚΩΝΣ. Εἶναι ὁ μέγας χαιρετισμὸς τοῦ λαοῦ συνοδευόντος αὐτὸν μέχρι τῆς οἰκίας τοῦ ποιμένου του. Ὡ πόσον εἶναι τώρα μεγαλοπρεπῆς ἐνταῦθα ἡ φωνὴ αὕτη, καὶ πόσα ὑψηλὰ αἰσθηματὰ διεγείρει εἰς ἐλεύθερον στῆθος.

ΠΟΡΦ. Ἄς πορευθῶμεν πρὸς αὐτόν.

ΚΩΝΣ. Ἰδοῦ τον.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Κωνσταντῖνος Μεταξᾶς καὶ οἱ ἄνω.

ΠΟΡΦ. Καλῶς ἦλθες, νέε Ἐπαρχε. Σὺ ἔφερες εἰς ἡμᾶς τὴν εὐχὴν τῶν ἐπὶ τὰ νήσων ἡ Ἑλλάς στενάξει διὰ τὰς θυγατέρας τῆς ἐκείνας.—Ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ σὲ εὐλογῶ.

ΜΕΤ. Ἐὰν ἐφθασα ἐνταῦθα σῆος, εὐχαριστῶ τὸν ὕψιστον θαρράλως ὥθησα τὸ μικρόν μου σκάφος μεταξὺ τῶν ἐχθρικῶν πλοίων (α') ὁ Ὀθωμανὸς τὸ εἶδε, καὶ εἰς μάτην ἐφρύαζε.

ΚΩΝΣ. Ἐν στομάτῳ μου τώρα δέχθητι, Ἐπαρχε, τὰ σεβαστά τῶν πολεμιστῶν τοῦ Σουλίου.

ΙΑΚΩΒΟΣ ΚΕΝΤΕΚΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΕΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΠΟΡΦ. Εἰς αὐτὸν θεῶρει ἓνα Βότσαρην.

MET. Ποῦ εἶναι ὁ Σωτὴρ τοῦ Μεσολογγίου;

ΚΩΝΣ. Καὶ ἐρωτᾷς; μεταξὺ τῶν ὅπλων, ἐν μέσῳ τῆς καταστροφῆς τῶν Τούρκων. Τώρα καταδιώκει τὰ στρατεύματα τοῦ Βριώνη.

MET. Δὲν συνεδρεῖ λοιπὸν εἰς τὴν ἐν τῷ Ἄστρει συναθροισμένην Συνέλευσιν ἵνα ἀντικαταστήσῃ τὸν λαὸν μετὰ τῶν ἀνδρειοτέρων προϋχόντων!;

ΚΩΝΣ. Ἄ! τὸ στρατόπεδον, τὸ στρατόπεδον μόνον ἀκούει τρομερὰν τὴν φωνὴν τοῦ ἀδελφοῦ μου!

ΠΟΡΦ. Ἐπαρχε, δριμεῖαν πληγὴν τῆς πατρίδος ἐγγίξεις.

MET. Καὶ ποία, ἐὰν ἐμάθετε παρὰ τῆς Συνελεύσεως, ποία εἶναι ἡ θέσις τῶν πραγμάτων;

ΠΟΡΦ. Ἄ! ἐρωτᾷς νὰ μάθῃς ὅ, περ ἀγνοῶ ἂν ἡ τρέμουσα φωνή μου δυνήτῃ νὰ σοὶ ἀποκαλύψῃ. Μέχρι τοῦδε ὁ Θεὸς ἐπροστάτευσεν τὸν δίκαιον ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων, τὸ δὲ ξίφος, τὸ ὅποιον οἱ υἱοὶ τοῦ Σταυροῦ ἐπὶ τέλους ἐπαλλον, ἡκτινοβόλησεν ὑπὸ θείων λαμπηδόνων. Οἱ ὀρκισθέντες ἑταιρισταὶ ἐπιτυχῶς ἔθεσαν εἰς ἐνέργειαν τὸν μελετηθέντα ὑψηλὸν σκοπὸν. Πολὺ δὲ ἀτυχή ὑπῆρξαν διὰ τὸν ἱψηλάντην τὰ τοῦ Δραγατσάνου πεδία, καὶ ἐκεῖνος, ὅστις ἤλπισεν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον, τώρα στενάζει κεκλεισμένος εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Γερμανίας· καὶ ὅμως ἡ Ἑλλὰς ἠδυνήθη μέχρι τοῦδε νὰ ψάλλῃ τὸ ἱερὸν ἐλεύθερον ᾄσμα τοῦ δυστυχοῦς Ρήγα. Τὸ Σοῦλι δεικνύει πῶς νικᾷ μία φοῦκτα παλλικαρίων. Ὁ Ἀλῆς μὲ τὴν ἐπονείδισον ἀλαζονείαν του ὑπερασπίζεται τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα, καὶ ἡ πρώτη μας πνοὴ ἐλευθερίας εἶναι ἐσχάτη του. Ἰδοὺ ἡ Ἑλλὰς ἐπαναλαμβάνει εὐκλεῆ ὀνόματα· εἰς τὰς Θερμοπύλας θαυμάζει τὸν Ὀδυσσεά καὶ τὸν Γούραν, εἰς τὴν Ἀρκαδίαν τὸν Τουρκοφάγον Νικήταν, εἰς τὴν θάλασσαν τὸν Μιαούλην καὶ Κανάρην, εἰς τὴν Κόρινθον τὸν μεγαλόψυχον γέροντα Κολοκοτρώνην, καὶ ὁ ἄετος τοῦ Σουλίου παντοῦ ἀπλόνει τὰς νικηφόρους πτέρυγας του. Δι' αὐτοῦ συντρίβεται ἐπὶ τοῦ εὐθραύστου τούτου τείχους ἡ ἀπειρος ἰσχὺς τοῦ Ρεσχιδ καὶ τοῦ Βριώνη· ἀσφαλὲς λάφυρον τὸ ἐνόμιζον—ἐπ' αὐτοῦ ὑπάρχει πεπηγμένον τὸ αἷμα τῶν ἀπίστων καὶ μόλις ἤρκεσεν ἡ γῆ εἰς τὰ πτώματά των.— Ἄ! ἐνίκησαμεν τοὺς βαρβάρους, τώρα ὅμως μᾶς ἐναπομένει τὸ δυσκολώτερον, νὰ νικήσωμιν ἡμᾶς αὐτούς! Πάλλει ὅθεν ἡ καρ-

διά διὰ τὴν τύχην μας, ἥτις κρύπτεται ἐντὸς τοῦ ἀφώνου κόλπου τοῦ μέλλοντος.

ΚΩΝΣ. Ἄ! πάτερ, εἰς τὴν καρδίαν μου δὲν εἰσέρχεται ἡ σκληρὰ ἀμφιβολία· εἶμαι βέβαιος, οἱ βάρβαροι ποτὲ πλεόν, οἱ ποτὲ δὲν θὰ λάβωσιν ἰσχύον ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ταύτης γῆς, ἀναγεννηθείσης ὑπὸ τῆς ἀκτίνος τοῦ Σταυροῦ. Αὕτη συνέτριψε τὰς ἀλύσεις ἐπὶ τῆς ἀπηνόου κεφαλῆς τῶν τυράννων της. Ἦδη ἀπὸ τῆς τέφρας τῶν προγόνων ὁ σπινθὴρ ἤναψε τὴν φλόγα ἐν τοῖς στήθεσι τῶν υἱῶν καὶ ἀπογόνων, καὶ πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι δόξαι της θ' ἀναζήσωσιν.

MET. Οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι λόγοι ἄξιοι ἐνὸς πολεμιστοῦ, ἐνὸς Βότσαρη, τὴν προαίσθησίν σου ἐντὸς τῆς καρδίας μου αἰσθάνομαι· ὦ ἄνδρες, μὲ ἀναγκάζεις νὰ δακρύσω ἀπὸ χαρὰν καὶ νὰ σὲ ἐναγκαλισθῶ.

ΠΟΡΦ. Ἡ πρὸς τὴν νίκην πεποιθήσις φέρει συχνάκις πρὸς τὴν νίκην, τὸ γνωρίζω· ἀλλ' ὁ φόβος μου εἶναι πατρικὸς φόβος. Ἀπαριθμῶ δὲ τὰς δριμεῖας πληγὰς τῆς πατρίδος ὅπως προβάλω σὺ φρονῶν θεραπείαν.

ΚΩΝΣ. Καὶ τίς, τίς δὲν γνωρίζει τὴν μεγαλοφυχίαν σου, τὴν στοργὴν τὴν ὁποῖαν τρέφεις πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸ ποίμνίον σου; Ἐξακολούθησον, Πανιερώτατε.

ΠΟΡΦ. Ἀκούσατε.—Πᾶσαν ἐλπίδα μου εἰς τὸν σταυρὸν ἀναθέτω. Ἀπειρον καὶ μέγα τώρα ἐνυπάρχει καὶ εἰς τὸν ἔσχατον τῶν Ἑλλήνων τὸ μῖσος κατὰ τῶν υἱῶν τοῦ Ἰσλάμου· ἡ δὲ ἐκδίκησις ἐρριζώθη ἤδη εἰς ἕκαστον στήθος ἕνεκα τῶν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ὑποφερθεῖσων ὕβρεων, καὶ τὴν ἐκδίκησιν ταύτην ἔγραψε τὸ αἷμα τῶν ἀθώων, ἡ θηριώδης ἀρπαγὴ, ἡ ἐκ τῶν τάφων εἰς τὸν ἀέρα σκορπισθεῖσα κόνις, ἡ διαφθορὰ τῶν παρθένων, ἡ ὕβρις τῆς αἰδοῦς τῶν συζύγων, καὶ ἡ βεβηλωθεῖσα ἀγιότης τῶν θυσιαστηρίων. Τὸ ἱερὸν τοῦτο μῖσος, τὸ ὑπὸ τῆς θρησκείας εἰς ἡμᾶς ἐμπνεόμενον, ἀφαιρεῖ τὸν τρόμον τοῦ θανάτου, μᾶς δεικνύει ἐν τῷ μέσῳ τοῦ οὐρανοῦ ὅλον φωταυγῆ καὶ ὠραῖον τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου, καὶ ἐν Κυρίῳ νικῶμεν. Ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ ἐχθροῦ μῖσος ἐξισοῦται μετὰ τοῦ ἰδιοῦ μας· αὐτὸς ὠρκίσθη ἐπὶ τοῦ Κορανίου νὰ καταστρέψῃ τὸν Σταυρὸν καὶ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς Εὐρώπης, εἰς οὓς κοινοῦται ὁ Χριστός, ὁ αἰώνιον αἴσχος! εὐ-
ΜΟΥΚΕΙΟ ΠΑΤΗΡΙΑΚΟΝ. Πολυχρόνιος ὅθεν, αἱματηρὸς, θηριώδης θέ-

λει εἶσθαι ὁ πόλεμος, καὶ παρὰ τῶν υἱῶν τῆς Ἑλλάδος ἀ-
παιτεῖ ἐκ δευτέρου δείγματα ἀνδρίας. Βαθέα ἔχνη ἀφήκαν εἰς
ἡμᾶς αἱ θαρεῖαι ἀλύσεις, τὰ δὲ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ προσ-
ποκτηθέντα ἑλαττώματα ποτὲ δὲν δύναται λαὸς νὰ μεταβάλῃ.
ἐν ἀκαρεῖ εἰς ἐξόχους ἀρετάς. Διακρίνω πάντοτε ἐν τῷ στρα-
τιώτῃ ἐκ τοῦ παραδείγματος τοῦ ἀρχηγοῦ τὴν δίψαν τῆς
λαφυρᾶς, καὶ βλέπω (ἂ! οὗτος εἶναι κίνδυνος μεγαλεί-
τερος), καὶ βλέπω τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πρωτεύειν ὑπερτεροῦσαν
τῆς ἀληθοῦς δόξης. Ἐντεῦθεν διαφωνοῦντες καὶ κρύφιοι ἐχθροὶ
μεταξὺ τῶν οἱ πρῶτοι ὀπλαρχηγοί, ἐκείθεν μῖσος εἰς μέρος
τῶν παλλικαρίων καὶ ἄτακτος πόλεμος, συχνάκις δὲ καὶ ἀ-
νοφελὴς ἡ νίκη. Ὁ Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς διαφιλο-
νεικοῦσι μετὰ τῶν Δελιγιαννέων τὴν στρατιωτικὴν ἀρχήν· ὁ
Μαυροκορδάτος καὶ ὁ Νέγγρος ὑπερασπίζονται μετὰ τοῦ Ὑψη-
λάντου τὸν νόμον· καὶ ἐν τούτοις ὅλοι ἔχουσι ὁπαδοὺς καὶ
προσηλύτους, καὶ ματαίως ἡ Ἑλλάς ὑπέγραψε τὴν ἐν Ἐπι-
δαύρῳ συνθήκην. Τώρα τί πράττει πρὸ τοσοῦτων ἡμερῶν ἐν
τῷ Ἄστρει ἡ νέα ἔθνοσυνέλευσις; Ἐκαστος τῶν ἐκεῖ παρα-
καθημένων προσπαθεῖ νὰ θριαμβεύσῃ κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του,
καὶ λησμονεῖ τὸν ὑψηλὸν ἀγῶνα τῆς Πατρίδος. Ὡ πανάγιε,
αἰδίδε Θεέ, φεῦ! δι' ἀγάπην τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ σου, διὰ τὸ
αἷμα τῶν Μαρτύρων, οἵτινες ὅπως σὲ δοξάσωσιν ἐξέπνευσαν
ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ μεταξὺ φρικαλέων βασάνων, φεῦ! ἀπώτρεψον
τοσαύτην συμφορὰν καὶ βοήθησον τὸν λαόν σου.

ΚΩΝΣ. Παρηγορήθητι, Πάτερ. Καλῶς γινώσκεις ὅτι ἅμα τῇ
ἐμφανίσει τοῦ ἐχθροῦ πᾶσα διαφωνία παύει, καὶ πάντες τρέ-
χουσι πρὸς τὴν νίκην. Καὶ ὁ Τούρκος ἂν εἰσέλθῃ, τί φοβοῦ-
μεθα; Ἡ Αἰτωλία εἶναι ὁ προμαχὼν τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἰς
τὴν Αἰτωλίαν εἶναι ὁ ἀδελφός μου. Ἀκράτητον εἶναι τὸ χεῖ-
λός μου πρὸς τὸν ἀδελφικὸν ἔπαινον· αὐτὸς εἶναι τὸ εἰδωλὸν
τῶν στρατιωτῶν του, καὶ ὁ τρόμος τῶν ἐχθρῶν. Σκληρὸς ἐν
τῇ μάχῃ, πρὸς ἐν τῇ εἰρήνῃ πάντοτε ἀγαθὸς πολίτης, ἀ-
γαθὸς σύζυγος καὶ πατὴρ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος
μόνον ἀγωνίζεται· μεταξὺ δὲ τῶν πλουσίων ἀρχηγῶν εἶναι πτω-
χὸς, καὶ ἄλλον πλοῦτον δὲν ἔχει ἢ τὸ ἀνίκητον ζῆφος του.

Χορὸς Στρατιωτῶν,

Τὸ ἄσμα τῶν ὁποίων θέλει ἀκούεσθαι πλησιάζον.

ΑΣΜΑ.

Ὡς ποτε, παλλικάρια,
Νὰ ζοῦμε 'στὰ στενά.
Μοράχοι, 'σὰν λεοντάρια,
'Σ ταῖς βράχαις, 'σὰ τὰ βουνά;

ΠΟΡΦ. Ὁ ὕμνος τοῦ Ῥήγα.

ΚΩΝΣ. Οὕτως ἀναγγέλλουσι τὸν ἀρχηγόν των τὰ παλλι-
κάρια τοῦ Μάρκου. Ἀναμφιδόλως ἐνίκησε· τρέχω εἰς προῦ-
πάντησίν του.

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

Πορφύριος, Μειζάας, χορὸς ἑσωθεν

Χορὸς.

Καλλιτέρα μὲς ὥρας
'Ελευθερῇ ζωῇ,
Παρὰ σαράντα χρόνῳ
Σκλαβιά καὶ φυλακή.

Τί σ' ὠφελεῖ νὰ ζήσης
Καὶ νῆσαι στὴ σκλαβιά;
Στοχάσου πῶς σὲ ψήνουν
Καθ' ὥρα στὴ φωτιά!

ΠΟΡΦ. Δὲν εἶδες τὸν ἥρωα τοῦ Σουλίου, ἐντεῦθεν δύνασαι
νὰ τὸν ἴδῃς, ἐλθέ. (1)

ΜΕΤ. Θέλω ἐπιστήσει πᾶσάν μου τὴν προσοχήν.

Χορὸς.

Ἀνδρεῖοι Καπετάνοι,
Παππάδες, λαῖκοι,
'Σκοτώθηκαν κ' ἀγάδες
Μὲ ἄδικο σπαθί.

Κί' ἀμέτρητοι ἄλλοι τόσοι,
Καὶ Τούρκοι καὶ Γραικοί,
Ζωὴν καὶ πλοῦτη χάρουν
Χωρὶς κάμνιτ' ἀγορμῇ.

Σᾶς κράζει ἡ Πατρίς σας,
Σᾶς θέλει, σᾶς πορεῖ,
Ζητεῖ τὴν συνδρομή σας

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΝ ἐν μητρικῇ φωνῇ.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΜΟΥΣΕΙΟΝ Ἀρχαιολογικόν πρὸς τὸ παράθυρον.

MET. 'Ο ὕμνος οὗτος εὐρίσκει ἤχῳ εἰς πᾶν φιλελεύθερον ἔθνος· ἀλλὰ μετὰ τῶν παλλικαρίων ἐκείνων δὲν διακρίνω τὸν ἀρχηγόν.

ΠΟΡΦ. Καὶ τοῦτο εἶναι μία ἐξοχος ἀρετὴ του! Ἀποβάλλει πάντα στολισμὸν, καὶ ἐνδύεται ὡς ἄπλοῦς στρατιώτης. Μόνον δὲ ἐκ τοῦ θάρρους καὶ τῆς ἀνδρίας θεωρεῖς αὐτὸν πρῶτον μετὰ τῶν ὄλων ἐν τῇ μάχῃ. Παρατήρησον ποῦ προσηλόνουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς τὸ πλῆθος, καὶ ἐπὶ μᾶλλον συμπυκνῶνται.

MET. Βλέπω, καὶ βλέπω! ἰδοὺ οἱ γέροντες κλίνουσι τὸ μέτωπον ἔμπροσθεν τοῦ ἥρωος, αἱ μητέρες τὸν χαιρετῶσιν ὑψόνουσαι τὰ βρέφη των· αὐτὸς δὲ ἐν τοσαύτῃ δόξῃ προχωρεῖ μὲ γαληνιαῖον πρόσωπον.

Χορός.

Ἐλπίε μ' ἕνα ζῆλον
Εἰς τοῦτον τὸν καιρὸν
Νὰ κάμωμεν τὸν ὄρκο
Ἐπάνω στὸν Σταυρόν.

Νὰ ὑψώσουμε τὰς χεῖρας
Ψηλὰ στὸν οὐρανόν,
Νὰ εἴπωμε ἐκ καρδίας
Ταῦτα πρὸς τὸν Θεόν.

ὦ Βασιλεῦ τοῦ κόσμου,
Ὁρκίζομαι εἰς Σὲ
Στὴ γνώμη τοῦ τυράννου
Νὰ μὴν ἐλθῶ ποτέ.

MET. ἰδοὺ ἔρχεται πρὸς ἡμᾶς!

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Μάρκος καὶ Κωνσταντῖνος Βότσαρης, Στρατιῶται,
λαὸς καὶ οἱ ἄκω.

ΠΟΡΦ. ὦ Μάρκε!

MET. ὦ Ἀνδρεῖ!

ΜΑΡΚ. Πάτερ, δόξασον τὸν Κύριον, κατεστράφη ὁ ἐν Βο-
νίτζῃ στρατός.

ΠΟΡΦ. Καὶ ὁ φρικτὸς Ἰουσοῦφ;

ΜΑΡΚ. Μόλις ἐσώθη ἐκ τῆς μανίας τῶν ἰδίων του στρατιωτῶν.

ΠΟΡΦ. Φεῦ! διηγῇθητι... καὶ μὴ λησθῇς νὰ ἐκτε-
λῇς μᾶλλον ἢ νὰ διηγῇσαι τὰς ἐπιχειρήσεις σου, κατὰ τὴν ὁ-
μῶς εἰς τοσοῦτον.

ΜΑΡΚ. Τὴν νίκην ὅλην ἀποδίδω εἰς τὴν ἀνδρίαν τῶν στρα-
τιωτῶν μου, εἰς τὸν Θεόν, εἰς τὴν διαφωνίαν τοῦ ἐχθροῦ. (6.)
'Ο Ἰουσοῦφ ἤκουσε τοὺς Σκηπετάρους παραπονουμένους διὰ τὸν
ὀλίγον μισθὸν τῆς ὑπηρεσίας των, εἶχεν ἐπομένως εἰς τὰ σενὰ
τοῦ Σπαρτῶν—ὄρους τέσσαρας χιλιάδας ἐκ τῶν πιστοτέρων του
οἷτινες ἔκλειον τὸ στρατόπεδον. Νὰ ἐξολοθρεύσω τοὺτους· καὶ
νὰ διεγείρω εἰς τοὺς ἄλλους τὴν ἐπανάστασιν ἦτο εὐκολόν.
Ὁ Βριώνης πάντοτε πολέμιος πρὸς τὸν Ἰουσοῦφ ἀκολουθεῖ τὴν
πρότασίν μου, καὶ πίστις δίδεται πρὸς τοὺς Σκηπετάρους
ὅτι ἐὰν ἐγκαταλείψωσι τὰς σημαίας θέλουσιν ἔχῃ ἐλευθέραν
τὴν διάβασιν πρὸς τὰ ὄρη των. Ῥίπτομαι ἀμέσως μετὰ τῶν
ἰδικῶν μου κατὰ τῶν εἰς τὰ στενὰ εὐρισκομένων Τούρκων, καὶ
ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ τοὺς ἐξολοθρεύω· οὐδεὶς αὐτῶν ἐξέφυγεν ἐκ
τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔξιδους· καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ σφαγῇ ἡσθάνθη
τὸν βραχίονά μου ἀπαυδοῦντα. Ἡ νύξ ἦτο περὶ τὸ μέσον τῆς
πορείας τῆς, ὅτε ἐπαρουσίασα εἰς τοὺς Σκηπετάρους, μακρὰν τοῦ
ἐπὶ τῆς παραλίας ὄρους, μεγάλην πυρκαϊάν ὑπὸ συνεσσωρευμένων
ξηροχόρτων· τὸ σημεῖον ἐδόθη· ἀγγεληδὸν ὁρμῶν εἰς τὴν σκη-
νὴν τοῦ Σερασκέρ· φονεύουν τοὺς σκοποὺς, διαρπάζουσι τὰ τα-
μεῖα, καὶ μὲ τὰ ξίφη διαφιλονεικοῦσι τὸν χρυσόν. Ἀ! ἐπιθυμία
τοῦ νὰ ἀποδύσῃ τοὺς ἀποδύσαντας εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἰδι-
κοὺς μας, οἷτινες καὶ ὤρμησαν ἀπλήστως κατ' αὐτῶν. Ὅπισω,
ὀπίσω, πάντοτε ἡ πίστις εἶναι ἱερά· δὲν ὑπάρχει λόγος ἵνα
τὴν παραβῇ τις ποτέ· ὄχι, ὄχι, δὲν εἶναι στρατιώτης τοῦ Βό-
τσαρη ὅστις καταπατεῖ τὸν λόγον τῆς τιμῆς του. Οὕτως ἐφώ-
ναξα... καὶ ἐφείσθην τοῦ αἵματος τοῦ ἐχθροῦ.

ΠΟΡΦ. Ἄς εἴπῃ τώρα ὁ κόσμος, ἐὰν δύναται, ὅτι ὁ Ἕλλην
εἶναι ἄπιστος, καὶ ἄς ὑδρίσῃ τὸν δυστυχῆ λαόν, ὅστις θαρ-
βάλῃς ὑψωσε τὸ μέτωπον.

ΚΩΝΣ. Αἰχμάλωτος τοῦ Τούρκου, καὶ ἐν τῇ ἀτυχῇ πάλῃ
τοῦ ἰσχυροῦ κατὰ τοῦ ἀδυνάτου κατέβη εἰς τὰ τεχνάσματα
ἰδοὺ ἐπαναλαμβάνει τὰς γενναίας ἀρετάς.

MET. Μὰς μισεῖ ὁ ἰσχυρὸς τῆς Εὐρώπης, εἶναι ἀληθές· ὁ
ἀετὸς τῆς Γερμανίας ἀνοίγει τοὺς ὄνυχάς του· ὁ Ἀγγλικὸς Λέων
λοξῶς μᾶς θεωρεῖ καὶ βρυχάται· ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν ἵστανται οἱ
λαοὶ οἷτινες τρέφουσιν ἀδελφικά πρὸς ἡμᾶς αἰσθήματα, καὶ ἡ
ἐν δυστυχίᾳ ἀδελφὴ Ἰταλία μᾶς χαιρετᾷ μὲ τὴν δεξιάν ἧτις
εἰς μακρὰν κινεῖ τὰς ἀλύσεις.

MARK. Τώρα, ἐὰν συγκατατίθῃσαι, πάτερ, ἤθελον νὰ σοὶ ὁμιλήσω.

ΠΟΡΦ. Ἀσμένως.

MET. Μίαν εὐχὴν ὑφόνω πρὸς τὸν Θεόν! Εἴθε τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδος νὰ ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμά σου· καὶ τότε θέλουσι γίνῃ ὁ πρῶτος λαὸς τῆς γῆς.

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

Πορφύριος καὶ Μάρκος.

MARK. Μέχρι τοῦδε, πάτερ, ἐνικήσαμεν. Πλὴν φρικτὴ θύελλα, περισσότερον παρ' ὅσον νομίζεις σήμερον πλησιάζουσα, μᾶς ἀπειλεῖ.

ΠΟΡΦ. Θεέ μου!

MARK. Φέρω τὸ βλέμμα μου μέχρι τοῦ Ὑψηλοῦ Θρόνου τοῦ Διδανίου, καὶ συντόνω; ἐπαγρυπνῶ. Ὀρδαὶ ἀπείρων ἐχθρῶν εἶναι ἔτοιμοι νὰ καταπέσωσιν ἐπὶ τῆς δύσεώς μας. Ὁ θηριώδης Πασσᾶς τῆς Σκόδρας ἐντὸς τῆς Λαρίσσης συναθροίζει Τοσκίδας, Διάπηδας, Γκέγκιδας καὶ ὅσους ἀγρίους Ἰσλαμίτας ἔχει ἡ Ἀσία. Σχεδιάζει δὲ νὰ προπέμψῃ τοῦ νέου στρατεύματος φωνὴν συγγνώμης καὶ εἰρήνης· νὰ μεταχειρισθῇ τὰς τέχνας ὅλας συγχρόνως τῆς ἀπάτης, καὶ γενναίως νὰ διαχύσῃ τὸ χρυσίον, κινδυνωδέστερον τοῦ σιδήρου.

ΠΟΡΦ. Τί λέγεις; Καὶ ἐν τούτοις οἱ ἄνδρεῖοι ὑπέρμαχοι τῆς Ἑλλάδος διαφιλονεικοῦσιν ἐν τῷ Ἄστρει....

MARK. Ἄ πάτερ, τώρα εἶναι χρεια τῆς δεήσεώς σου.

ΠΟΡΦ. Καὶ τοῦ ξίφους σου.

MARK. Πρὸ πολλοῦ ἀφιέρωσα εἰς τὴν πατρίδα τὸ ξίφος μου, τὸ αἷμα μου, ὅλον ἑμαυτόν.— Ἀκουσόν με. Ἐμελέτησα κατὰ διάνοιαν ὑψηλὴν τινα ἐπιχείρησιν, ἀποκύημα τῶν νέων μεγάλων κινδύνων. Θὰ προσπαθῇσω νὰ τὴν ἐκτελέσω, ναι, θὰ τὴν ἐκτελέσω· ἐὰν εὐμενὴς μοι προσμεριδιάσῃ ἡ τύχη, κοινὴν θὰ ἔχωμεν σωτηρίαν, καὶ ὡς πρὸς ἐμὲ ἂς γίνῃ τὸ πεπρωμένον μου, θὰ διαμείνῃ αἰωνία ἡ μνήμη τοῦ Μάρκου. Πάτερ, ποτὲ δὲν κλείω πρὸς ὕπνον τοὺς ὀφθαλμούς· χωρὶς νὰ μὴν ἔχω ἐνώπιόν μου τὸν Λεωνίδα καὶ τοὺς πρηνεῖς του. (γ.) Φαίνεται μοι ὅτι τὸν βλέπω ὅλον λάμποντα ὑπὸ τοῦ τινός φωτός,

καὶ προσφέρει τὴν χεῖρα, με ὑφώνει μέχρι τῶν σφαιρῶν, ἐκεῖ ἀναυδῆς με ἐναγκαλίζεται, καὶ θέτει εἰς τὴν χεῖρά μου τὸ ξίφος τοῦ ἐξαστράπτον ὑπὸ ἐρυθροῦ τινος φωτός· ἐγὼ ἔλος ἐνθους ὑπὸ τοῦ ἀδελφικοῦ ἐκείνου ἀσπασμοῦ, ὑφόνω ἐπὶ τῶν ὑψικρύφων ὁρέων τῆς Ἑλλάδος μου τὸ ξίφος ἐκείνου. Καί, ὦ Πατρίς, φωνάζω, γλυκεῖά μου Πατρίς, ἐνδοξοτάτη κοίτις ἡρώων, πάσης ὁραίας τέχνης, πάσης παιδείας, ποτὲ βασιλίσσα Μῆτερ, ἐφώτισας τὸν Κόσμον ἵνα γίνῃς αἰχμάλωτος; Ἐδικήθητι τώρα τὴν ὕβριν ἀγενεστέρως δουλείας τεσσάρων μακρῶν αἰώνων, ἐγέρθητι τώρα, ὦ καταφρονηθεῖσα Βασιλίσσα, καὶ νίκησον τοὺς σκληροὺς τυράννους σου. Ποῦ θὰ εὗρεθῇ ὁ ἄτιμος υἱός σου ὅστις δὲν θέλει καὶ μέχρι τελευταίας ρανίδος τὸ αἷμά του ὑπὲρ σοῦ νὰ χύσῃ;

ΠΟΡΦ. Μεγαλῆτερος ἄειποτε δεικνύεσαι. Τρέμω, τέκνον μου, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἀνδρίαν σου, ἐὰν χάσῃ σὲ ἡ Πατρίς, τί τῆς μένει πλέον;

MARK. Μένει τὸ ὄνομά μου. Ὁ ἐξημμένος νοῦς μου ὅλος ἦδη ἀναζωπυροῦται ἐν τῷ μελετηθέντι ὀλέθρῳ. Μόνον βλέμμα στοργῆς στρέφω πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ θαλερὸν δάκρυ ἀνέρχεται εἰς τοὺς ὀφθαλμούς μου. Ὡ ἀγαθὲ ποιμὴν, σοῦ ἀνοίγω τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐπικαλοῦμαι τὴν βοήθειάν σου. Εἶμαι σύζυγος καὶ πατήρ... ἔχω σύζυγον ἀξιολάτρευτον καὶ δύο ἐράσματα τρυφερά τέκνα· θέλω νὰ ὑπεξαίρῃσω ἀπὸ τὴν ὀθωμανικὴν ὀργὴν τὰ ἀθῶα ἐκείνα πλάσματα, καὶ νὰ τὰ διαφυλάξω εἰς τὴν πατρίδα. Ἡ εὐλογία σου ὅθεν ἂς συνοδεύσῃ αὐτὰ εἰς Πίζαν μέχρι τοῦ εὐσεβοῦς Ἀρχιεπισκόπου Ἰγνατίου (δ') καὶ εἰς τὴν εἰρήνην τοῦ ἀναχωρητηρίου του.

ΠΟΡΦ. Σώφρων βουλή! καὶ ὅπως σὲ ὠφελήσω.... Ἀλλ' ἔρχεται τις.

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

Κωνσταντῖνος Βότσαρης, εἰς Κῆρυξ φέρων ἐν ἔγγραφῳ καὶ οἱ ἐρηθότες.

MARK. Εἶναι ὁ ἀδελφός μου, καὶ ματ' αὐτοῦ εἰς Κῆρυξ. ΚΟΝΣ. Μάρκο, ἡ ἔθνοσυνέλευσις σοὶ πέμπει τὸ ἔγγραφο τοῦτο. MARK. ἀκούωσκε! «Ἡ δυτικὴ Ἑλλὰς ἐν τῷ Μάρκῳ Βό-

»τσαρὴ νὰ σέβηται τὸν Στρατάρχην της. Τοιοῦτος παρ' ἡμῶν
»τώρα ἀναγορεύεται καὶ μὲ τὴν ἐξουσίαν περιβάλλεται τοῦτο
»δὲ εἶναι τὸ βραβεῖον τῆς ἀνδρίας, τῆς πίστεως.» (έ.)
ΚΩΝΣ. Ἡ ἀρετὴ σου θριαμβεῖ κατὰ τοῦ φθόνου τῶν ἐφα-
μίλλων σου Ἀρχηγῶν.

ΠΟΡΦ. Ὡ ἐὰν εἰς αὐτοὺς παβήσιασθῇ!

ΜΑΡΚ. Ἄ ναι, σὲ ἔννοῶ· μέχρι τοῦδε τὸ ξίφος μετεχειρί-
σθην· ἡ Πατρίς ἄς μοι ἐμπνεύσῃ νέαν εὐγλωττίαν. Κωνσαν-
τίνε, ἀκολούθει μοι.

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ.

ΠΡΑΞΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ.

Διάσος κέδρων παρὰ τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἀστρους μὲ ἐδώλια διὰ
τὰ μέλη τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως.

Νέγρης, Ὀδυσσεὺς, Κολοκοτρώνης, προὔχοντες καὶ ἄρ-
χηγοὶ Ἑλλήνες, ὅλοι καθήμεροι. Φαίρονται τιρὲς
θέσεις κεραὶ.

ΝΕΓΡ. Ἡ πρώτη ἀκτὶς τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου μᾶς φω-
τίζει καθημένους παρὰ τὴν φλοισβίζουσαν θάλασσαν, ὑπὸ τὴν
ἱερὰν τοῦ πατρίου κέδρου σκιάν. (στ'.) Ἀλλὰ περίξ βλέπω κενὰ
ὁρανία, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρέρχεται. Πολυτιμωτάτη εἶναι ἐνταῦθα
πᾶσα παρερχομένη στιγμή, καὶ πᾶσα στιγμή φέρει ἐπὶ τῶν
πτερόγων της τὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος. Ἐγὼ ἀντὶ τοῦ ἀπόν-
τος Προέδρου κηρύττω ἡνεωγμένην τὴν Συνεδρίασιν.

ΟΔΥΣ. Ὡ ἐνδοξε δημαγωγέ, σὺ ὅστις ἄλλο δὲν ἠξέυρεις ἢ
νὰ κηρύττῃς τὸν νόμον, σὺ πρῶτος παραβαίνεις αὐτόν. Ἐςω.
Ὅχι, δὲν θέλω νὰ φιλονεικήσω, ἀλλὰ σοῦ ἐνθυμίζω μόνον ὅτι
ὁ Ὀδυσσεὺς εἶναι ἐδῶ. (ζ'.)

ΝΕΓΡ. Ἐγὼ δὲ Θεόδωρος Νέγρης ἐνθυμίζω εἰς ἕκαστον, ὅτι
εἶμαι σπραγιδοφύλαξ τοῦ Κράτους, καὶ ἐκλεχθεὶς ἅπαξ παρ' ὑ-
μῶν εἰς τὰ ὑψηλὰ τοῦτο ἐπάγγελμα, δὲν ὀφείλω νὰ τὸ προ-
δώσω, οὔτε δύναται νὰ μὲ φοβίσῃ ἡ ὀργὴ κεραυνοδόλων βλεμ-
μάτων. (1) Τώρα ἄς ὀρκισθῶμεν, ἀλλοίμονον δὲ εἰς τὸν ὅς-
τις παραβῇ τὸν ὅρκον του. (η'.) Ὁρκίζομαι εἰς τὸ Ἅγιον ὄ-
νομα τῆς Πατρίδος καὶ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ὡς μόνον κανόνα τῶν
λόγων καὶ πράξεών μου θέλω ἔχει εἰλικρινῆ αἰσθήματα ἐ-
λευθερίας· ὀρκίζομαι ὅτι ἐνταῦθα πάντα θέλουσι σιγήσῃ τὰ ἰ-
διώτικα πάθη. (2)

ΙΑΚΩΒΑΚΕΙΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ

ἀνίστανται. (2) Κάθονται.

ΟΔΥΣ. Ἡ πατρίς δέχεται τὴν παραίτησίν του.

ΚΟΛΟΚ. Ὁ Πολεμάρχης, τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ἐσκληρύνθησαν, καὶ ἡ κόμη ἔλευκάνθη ἐπὶ τῶν ὁρέων, ὅπου ἐλευθέρως ἔζησε μέχρις οὗ ἤλυνεν ἡ ἡμέρα τῶν ἐκδικήσεων, ἀγνοεῖ τὰς τέχνας τοῦ λόγου· ἀλλ' ἐπὶ τῆς σπάθης μου ταύτης σοὶ ὁρκίζομαι (καὶ μέχρι τοῦδε εἰς μάτην δὲν ὠρκίσθη ὁ Κολοκοτρώνης), ὅτι δὲν ἀφίνω νὰ ἀπατηθῶ, καὶ ἀναμφιβόλως εἰς τοὺς λόγους ἐκείνους κρύπτεται ἡ ἀλῶπις, ἐγὼ ὁμῶς τὴν ἐκβάλλω ἐκ τῆς φωλεᾶς της. Κατηγορεῖ τὸν Μαυροκορδάτον, καὶ ἐν τούτοις θέλει ἵνα ἀκουσῶς τοῦ καθήσῃ ἐδῶ· ἀληθῶς μέγας εἶναι ὁ κόπος! ἀληθῶς θυσιάσεις τὸ πάθος τοῦ μυ-

ΟΔΥΣ. Ἐχει ἕκαστος ἐδῶ ἐλεύθερον τὸν λόγον.

ΚΟΛΟΚ. Καί εἶναι ἴσως αὕτη προσβολή; Εἶναι λόγος ἐλευ-
θερος, καὶ ἄλλοι ἀκόμη ὑπάρχουν ἐάν ἄλλους ζητῇς. Τώρα
ποῦ, ποῦ ἤκουσθη ὅτι διὰ τῆς βίας πρέπει νὰ ἀνακληθῇ εἰς
τὰς ἀποβληθείσας τιμὰς εἰς πολίτης; Πῶς δύναται νὰ ἐπι-
στευθῇ ἀληθῶς εἰς αὐτὸν ἡ Πατρίς, ἀφοῦ ἀκουσῶς τὴν ὑπη-
ρετεῖ, ἡ δυσπιστεῖ εἰς τὰς δυνάμεις του; Οὐδ' ἡ τυραννία ἐ-
φθασεν εἰς τοσοῦτον· οἱ αἰχμάλωτοι αὐτοὶ εἶχον ἐλευθερίαν
παραιτήσεως· καὶ θέλεις σήμερον νὰ τὴν ἀφαιρέσῃς ἀπὸ τοὺς Ἑλ-
ληνας, σήμερον ὅτε μάχονται ὅπως τὴν ἀποκτήσωσιν; Ἄλλα τί
πλέον; Ὅποιον φρικῶδες κενὸν φαντάζεσαι περίξ σου; Καὶ δὲν ἔ-
χει ἴσως ἡ Ἑλλὰς ἄλλα τέκνα, τὰ ὅποια εὐσεβῶς νὰ προσφέρωσι
πρὸς αὐτὴν τὴν βοήθειαν τοῦ νοός των; Σὺ παραπονείσαι διὰ
μὴν ὕβριν, καὶ ἐν τούτοις ὁ λόγος σου προσβάλλει πάντας
τοὺς ἐδῶ συνηθροισμένους προὔχοντας. Καὶ τίς εἶναι οὗτος τὸν
ὅποιον ἤθελες νὰ ἴδῃς σχεδὸν ἐπὶ θρόνου καὶ παρὰ τὸν Σουλ-
τάνον; Ὁ Ἰψηλάντης καὶ ὁ Κομνηνὸς καλῶς ἤδη μᾶς ἐδειξαν
ὅπως τὸν γνωρίσωμεν. Ὅσαίς δὲ ἡ κοινὴ γνώμη ἤλπισε τό-
σον εἰς τοὺς Φαναριώτας πρίγγηπας, πάντοτε ἠπατήθη.—Καὶ
ἡμεῖς ἐλεύθεροι θέλομεν ἀκόμη νὰ σεβασθῶμεν τὴν μαρὰν ἰσχύν
τοῦ αἵματος; Ἐδῶ σπάθην καὶ σταυρὸν, Θεὸν καὶ λαὸν, οὐδὲν ἄλ-
λο βλέπω. Ἡ πρότασίς σου δὲν θέλει ὑπάγῃ ὑπὸ κάλπην· ἐάν
δὲ μεταξὺ ἡμῶν ὑπάρχῃ τις κλίνων εἰς ὑποστήριξιν αὐτῆς, ἃς
ἀπορρίψῃ τὸ ξίφος καὶ ἃς προσπέσῃ ἐνώπιον τοῦ Ὀθωμανοῦ.

ΝΕΓΡ. Ἐκαστος προφανῶς διακρίνει, ὅτι εἰς σὲ ὀμιλεῖ πα-
λαιόν τι μῖσος, καὶ ἴσως ἐπιδιώκει... Ἄ σκληρὰ λέξεις, ἀ-
πόγνωστον ἐπὶ τοῦ χείλους μου, καὶ ἐπίστρεφον εἰς τὴν καρδίαν
μου. Ἐγὼ δὲν κάθηναι ἐγκαθῶνα ἵνα ὑποθάλω τὰς πολιτικὰς

ἔριδας· ὦ ἐάν ἡδυνάμην νὰ καταπραῦνω αὐτάς! Ἀθλίᾳ Ἑλλάδι, ἰδοὺ τὸ πεπρωμένον σου, ἡ διαπώνια. Εἰς μάτην δὲ σὲ ἐδίδασκεν ὁ θεὸς ποιητής σου ἄδων τὴν δλεθρίαν ὀργὴν τοῦ Ἀχιλλεύως. Ἄς ἐκπληρωθῇ τὸ χρέος μου, τὰ δὲ λοιπὰ ἄς ἀναθέσωμεν εἰς τὸν Κύριον.

ΟΔΥΣ. Ἄς μᾶς γίνῃ γνωστὴ ἡ παραίτησις τοῦ Προέδρου.

ΝΕΓΡ. (ἀναγινώσκει) (ι.) Κύριοι!

«Ἐκλεχθεὶς παρ' ὑμῶν Πρόεδρος τῆς Γερουσίας, ἠσθάνθην μέχρι τῆς καρδίας μου φθάνουσιν σκληράν τινα κατηγορίαν. »Ἐτόλμησέ τις νὰ φαντασθῇ ὅτι ἐγὼ προὐκάλεσα τὴν ἐκλογὴν. »Ἐπικαλοῦμαι μάρτυρα τὸν Θεόν, τὴν συνείδησιν, ὑμᾶς αὐτοὺς »ὅτι ἔλαβον ἐλευθέρως ψήφους. Ὡς πόσον σκληρὰ ἀμοιβὴ δι' ὅσα »ἔπραξα ὑπὲρ τῆς Πατρίδος. Τώρα μόνον μία παραίτησις »δύναται νὰ μὲ ἀπολύσῃ τῆς κατηγορίας. Ἀφ' ἑαυτοῦ δὲ μοι »ἦτο βαρὺ τὸ φορτίον, ἐπειδὴ μὲ ὑπερβολικὴν μου λήπην βλέπω »διαφωνοῦσας τὰς δύο πρώτας ἀρχάς, καὶ ἐγὼ, ἂν καὶ ἀ»θῶος, ἤθελον ἕως αὐξήσῃ τὰς ἔχθρας, ἐγὼ ὅστις πάντοτε »ἠθέλησα σύμπνοιαν καὶ εἰρήνην. Εὐτυχὴς ἐγὼ ἐάν ἡ παραί»τησίς μου δύναται νὰ ὠφελήσῃ τὴν πατρίδα· μοι ἐναπομένει »νὰ χύσω ὑπὲρ αὐτῆς ὅλον τὸ αἷμά μου.»

ΟΔΥΣ. Νέος Φωκίων!

ΚΟΛΟΚ. Τοὺς λόγους τούτους γράφον πλησίον ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἔγραψα δεχόμενος τὸν τίτλον Στρατάρχου.

ΝΕΓΡ. Παραπλησίαν τύχην φοβοῦμαι εἰς τὴν πρότασιν ἄλλου τινὸς νόμου. Ὡς θεὸς μου! ἐάν αὕτη δὲν ψηφισθῇ, πρέπει νὰ ἀπελπισθῶ περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας.

ΟΔΥΣ. Καὶ τίς εἶναι ὁ προτείνων;

ΝΕΓΡ. Ζητεῖ νὰ μείνῃ κεκρυμμένος, ἡσύχως νὰ λυπῆται διὰ τὴν ὀργὴν σας.—Ἀκούσατε.

ΟΔΥΣ. (ἰδὲ πῶς συνθέτει τὸ πανοῦργον μέτωπόν του· πρὶν ὁμιλήσῃ ὑπόσχεται ἐν ψεύδους.)

ΝΕΓΡ. Ἡ ἀνδρία ἄς βραβεύηται, ἕκαστος ἀμιλλώμενος μὲ τοὺς ἀνδρειότερους ἄς ἐλπίζῃ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀμοιβῆς τῶν κόπων του· τὴν δὲ τιμὴν ταύτην μόνῃ ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ ν' ἀπονέμῃ ἀπὸ τοῦδε. (ιγ')

ΟΔΥΣ. Βλέπω ποῖον σκοπεῖς, καὶ πόθεν ἔρχεται τὸ κτύπημα. Τίς ἡ χρεία ἵνα ὑπὸ τὸ κάλυμμα ἀγνωστοῦ ὀνόματος ἐκθέτης καταχθονίους σκοποὺς; ἐκεῖ ἐγεννήθησαν ἐντὸς τοῦ με-

τώπου ἐκείνου τὸ ὁποῖον πειράται νὰ ὑψωθῇ ἐπὶ τῆς πτώσεως τῶν Ἀρχηγῶν. Τώρα στρέψον τὸ βλέμμα ἐδῶ. Τοῦτο εἶναι ξίφος Τουρκικὸν, Τουρκικὸν αἷμα εἰς τὴν χεῖρά μου μέχρι τοῦδε ἔπιε· θέλεις νὰ μοι τὸ ἀφαιρέσῃς; Σκέφθητι ὅμως ὅτι δὲν εἶναι ἄγευστον καὶ Ἑλληνικοῦ αἵματος... Ἄ σὺ θέλεις νὰ ἐνσπείρῃς ἔριδας μεταξὺ στρατιωτῶν καὶ ἀρχηγῶν! τί ἄλλο δὲ σοὶ ἐναπολείπεται νὰ πράξῃς; Θέλεις εἶπῃ εἰς τὸν πιστότερον στρατιώτην μου· «Ἰπαγε, ἀφάίρεσον τὸν βαθμὸν καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ὀδυσσεύως, ἡ θέλεις χάσῃ τὴν ἰδικήν σου.» (ιβ'). Καὶ τίνες, τίνες εἰσθε σεῖς, ὦ ὑπερήφανοι, οἵτινες τολμάτε νὰ καταφρονῇτε ἡμᾶς; Ἡμεῖς οἵτινες ἀθλίας ἡμέρας διάγομεν ἐν τῇ μάχῃ, ἐν μέσῳ τῶν σφαγῶν καὶ τοῦ τρόμου; ἡμεῖς οἵτινες αἷμα καὶ ἰδρώτα χύνομεν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος; ἡμεῖς οἵτινες πάντοτε μικρὰν τῶν νεκρῶν συζύγων μας ποτὲ δὲν ἀπολαμβάνομεν μίαν ἀπὸ τὰς γλυκύτητας ὑφ' ὧν ποσοφίλης ἀποκαθίσταται ἡ ζωὴ;—Ἰδικόν μας, καὶ ἰδικόν μας εἶναι ὅλον τὸ θάρος τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ σεῖς ἔαθυμοῦντες ἐνταῦθα θέλετε μόνον νὰ δρέψῃτε τοὺς καρπούς; Σεῖς αὐθάδεις, κενόδοξοι, θέλετε κατὰ τῶν ξίφεων νὰ ἀντιτάξῃτε τὴν γραφίδα καὶ τὸν μαῶν λόγον; Νὰ διαδεχθῇτε τὸν Ὀθωμανὸν κατὰ τὴν ὑπεροφίαν καὶ τὴν ἀχλίνωτον ἰσχύν; Ὁ Θεὸς ἄς ἀποβάλῃ τὴν ἀνοσίαν τυχτὴν εὐχὴν· ἐπὶ τῶν ψυχῶν σας ἄς βρυχᾶται ὁ ἔδης.

ΝΕΓΡ. Φθάνει· εἶσαι ἀνδρεῖος πολεμιστής· εἰς τὴν μάχην λάβε τὸ ξίφος. Διὰ τὴν κινεῖς ἐδῶ τὴν πελιδνὴν καὶ ὠχρὰν δαδὰ τῆς διχονοίας, καὶ ὅφεις ἔχεις ἀντὶ τριχῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σου; Μείζων τοῦ Θεοῦ ἤθελες νὰ ἀφαιρέσῃς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον τὴν διάνοιν, καὶ ἔπειτα νὰ εἴπῃς εἰς αὐτὸν, ἄς ἐνεργήσῃ ἡ χεὶρ;—Τίς δύναται νὰ σοὶ ἀφαιρέσῃ τὸν τίτλον Ἀρχηγοῦ; καὶ τί λέγεις περὶ ἐμοῦ; Ἄ βέβαια οὐδὲν εἶμαι ἐγὼ ἐνταῦθα, τὸ πᾶν εἶναι ὁ νόμος.

ΟΔΥΣ. Μέχρις οὗ διαρκεῖ ὁ πόλεμος τὸ πᾶν εἶναι τὸ ξίφος.

ΝΕΓΡ. Αὐτὸ εἰς μάτην πληγόνει ἐάν τὰς πληγὰς αὐτοῦ δὲν διευθύνῃ ἡ σώφρων δύναμις, καὶ εἰς.

ΚΟΛΟΚ. Μόνος ὁ Θεὸς εἶναι εἰς.

ΟΔΥΣ. Ὅχι οἱ πέντε Πασσάδες οἵτινες ἀτιμωρητὶ δύνανται νὰ ἀποπειρασθῶσι κατὰ τῆς ζωῆς μας, καὶ νὰ μᾶς ληστεύσωσι καὶ εἰς αὐτὸ τὸ στρατόπεδόν μας.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΚΟΛΟΚ. Ἐναντίον πάσης πράξεως τὴν ὁποίαν θὰ κάμνης νὰ ὑπογράφηται ἐδῶ, ἐγὼ θὰ ἀντιπαρατάττω τὴν αἰχμὴν ἐνὸς ξίφους.

ΝΕΓΡ. (1) Διαλύω τὴν συνεδρίαν, εἰς τὸν ὠρυγμὸν δὲ τοῦτον τῆς διχονοίας ἃς τρέξῃ ὁ ἐχθρὸς.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

Μάρκος Βότσαρης, καὶ οἱ ἄνω.

ΜΑΡΚ. Ἄ! ὁ ἐχθρὸς δὲν εἶναι μακρὰν.

ΝΕΓΡ. ὦ Μάρκε!

ΚΟΛΟΚ. Παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπέμφθη!

ΟΔΥΣ. Ἐλθε, Μάρκε, βοήθησον τοὺς Ἀρχηγούς κατὰ τῶν ὁποίων γίνεται ὑπερβάλλουσα ὕβρις.

ΜΑΡΚ. Ἕλληνες, τί πράττετε; Παρὰ τὰς πύλας εἶναι ὁ Ἀσώριος, καὶ οἱ σῆς, ἄφρονες, σπαράττεσθε μὲ κατηραμένον πόλεμον; Καὶ ἡ Συνέλευσις αὕτη ἔγινε φρικῶδες πεδῖον μάχης; Θέλετε ἴσως νὰ χύσητε ἐνταῦθα αἷμα ἀδελφικόν; Ἐνῶπιον τοῦ πολυευσπλαγγίου Θεοῦ, ὅστις δι' ἡμᾶς ἐπὶ τοῦ γαυροῦ ἐξέτεινε τοὺς βραχίονας, θέλετε νὰ βυθίσητε τὸ ξίφος εἰς τὰ στήθη τῶν ἀδελφῶν σας; Αὕτη εἶναι ἡ ἐλευθερία τὴν ὁποίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ αἰτεῖτε, αὕτη εἶναι ἡ δόξα; Οὕτω θέλετε νὰ προσελκύσητε τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου; Φωνή τις θέλει ἐγερθῇ ἐκ τῶν μεμακρυσμένων μερῶν, ἥτις θέλει εὔρη ἡχὴ εἰς τὰ στόματα τῶν ἐχθρῶν μας: «Κατὰ τῶν ἀδελφῶν των ἔστρεψαν τὴν ὀργήν, εἶναι ἀνάξιοι ἐλευθερίας.»—Διὰ τὸν Θεόν, ἀδελφοί μου! εἰς τί ὠφέλησε τόσον χυθὲν αἷμα ἐὰν ἐφ' ἡμῶν ἴσταται ἡ κατάρρα τοῦ Κάϊν;—Ἰδοὺ ἡ Μήτηρ ἡ ὁποία σὰς ἐθήλασε λυσίομοι φεύγει μακρὰν τῆς μανίας τῶν τυράννων της, καὶ φωνάζει, καὶ ζητεῖ παρ' ἡμῶν εὐσπλαγγίαν, βοήθειαν. Σὰς ἐξορκίζω εἰς τὸν μητρικὸν ἐκείνον κόλπον, εἰρήνην, εἰρήνην.

ΝΕΓΡ. Ὁ Θεὸς, Βότσαρη, σὲ στέλλει ἄγγελον ἀπεσταλμένον.

ΚΟΛΟΚ. Νὰ χαλινώσω τὴν παλαιὰν ὀργήν μου!

(1) Ἀνίσταται, ὅλοι ἀνίστανται.

ΟΔΥΣ. Ἐγὼ ὑπερασπίζομαι τὸ δίκαιον τῶν Ἀρχηγῶν.

ΝΕΓΡ. Ἐγὼ δὲ τὸ τοῦ νόμου.

ΜΑΡΚ. Καὶ δὲν δύνανται νὰ συσφιγθῶσιν αἱ δύο αὗται δυνάμεις; Ἡ μία ἔστω ὑποστήριγμα τῆς ἄλλης. Καὶ δὲν εἰμεθα ἀπόγονοι τοῦ Λεωνίδα καθὼς καὶ τοῦ Λυκούργου; Τοῦ Ἐπαμινώνδα καὶ τοῦ Σόλωνος; Δὲν ἔδωκεν ἡ κλασικὴ αὕτη γῆ εἰς τὴν οἰκουμένην νόμους, ἦθη καὶ τὸ παράδειγμα τῆς ἀνδρίας; Ἀνακαλέσατε εἰς τὴν μνήμην σας τὰς ἀρχαίας δόξας, ὦ ἄνδρες, ἀλλὰ ταυτοχρόνως ἃς σὰς χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα τὸ λάθος καὶ ἡ δυστυχία τῶν προγόνων.—Ἦνωμένοι πάντοτε ἐνίκησαν· ἀλλὰ τὸ χρυσίον καὶ ἡ πανουργία τῶν τυράννων τοὺς διήρσε, καὶ ἐνίκηθησαν. Τώρα τί βραδύνομεν πλέον; Μέγα τι κοινορτώδες νέφος ἀπείρων ὅπλων ἔρχεται ἀπὸ τῆς Δύσεως, ἐν τῷ ταχεῖ δρόμῳ τοῦ αὐξάνον καταλαμβάνει τοὺς ἀγροὺς, τὰς κοιλάδας, τὰ ὄρη. Ἐν μέσῳ αὐτοῦ ὡς πύργος ὑψοῦται τὸ μέτωπον τοῦ Σερασκέρ, ὅστις ἔναντι τῶν ἀκτίων τοῦ ἡλίου κινεῖ τὴν ἡμισέληνον τῆς τιάρας του, καὶ ἀπειλεῖ τὴν ἐλευθερίαν ὅτι ἔφθασεν ἡ ἐσχάτη ὥρα της.

ΚΟΛΟΚ. Ἄς ἔλθῃ, ἐγὼ ἐδῶ τὸν περιμένω· οὐδὲ θῆμα προχωρῶ ὅπως τὸν προῦπαντήσω.

ΝΕΓΡ. Ἰππερήφανος, σιδηρᾶ ψυχῇ...

ΜΑΡΚ. Ἀνοικτὰ εἶναι τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν.

ΟΔΥΣ. Καὶ ἐκεῖ ὀφείλω νὰ πετάξω.—Ἀλλ' ὁ δυστυχὴς στρατιώτης γυμνὸς καὶ ἀνυπόδυτος δεικνύει τὰς πληγὰς του· συχνάκις ἐκλείπει ὑπὸ τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης, καὶ ματαίως προσμένει τὴν ἀμειβὴν τῶν ιδρώτων του.

ΝΕΓΡ. Πατέρες, τοῦτο εἶναι τὸ ξίφος τοῦ Νικητὰ τὸ ὁποῖον λάμπει ὑπὸ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων· ἦτο ὁ μόνος πλοῦτός του, καὶ τὸ ἐδώρησεν εἰς τὴν πατρίδα.—Τώρα λοιπὸν ἃς παβήρῃσασθῇ εἰς ὕλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἃς παρακινήσῃ τοὺς πλουσίους εἰς γενναίας προσφοράς.

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ.

Κωνσταντῖνος Βότσαρης καὶ οἱ ἄνω.

ΚΩΝΣ. (ἀσθμαίνων) ὦ δυστυχία, Ἕλληνες, ὦ δυστυχία!

ΝΕΓΡ. ἦ ἔδοθη;

ΙΑΚΟΒΑΤΕΙΟΝ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΟΥ

ΟΔΥΣ. Τί συνέβη;

ΚΩΝΣ. Ὁ Ἐχθρὸς εἰσῆλθεν ἤδη εἰς τὴν Εὐβοίαν τὴν ὁποίαν
εὔρεν ἄνευ ὑπερκασιπῶν, καὶ ὄλην τὴν καταστρέφει. (γ').—
Οἱμοὶ! ἐκεῖ ἀνάνεοι τὰς σπαραξικαρδίου σκηνὰς τῆς ἀτυχούς
Χίου. Ἡ Τουρκικὴ μανία ἐν τῇ δεξιᾷ κρατεῖ τὸ ξίφος, ἐν τῇ
ἀριστερᾷ τὴν δαῖδα, καὶ πῦρ καὶ σφαγὴν φέρει παντοῦ. Ὑ-
ψηλὴ, συγκεχυμένη τις φωνὴ φρικωδῶς ὑψοῦται πρὸς τὸν οὐ-
ρανόν· γυναῖκες, γέροντες, πικιδία πλημμυροῦσι μὲ τὸ αἷμα τῶν
τῶ ἐδαφος. Δερβίσαι καὶ Φακῆραι μεταξὺ τοῦ κλαυθμοῦ σκιρ-
τῶντες· Ἀλλάχ, Ἀλλάχ φωνάζουσι. Πρὸς εὔρετιν χρυσίου πα-
ρεβίσαν καὶ αὐτὰ τὰ μνημεῖα, τὰ δὲ σκοληκόβρωτα ὅσῃ
ἔρριψαν εἰς τὰς ὁδοὺς· ἐπὶ τῶν εἰσέτι σπαραζόντων Ἑλληνικῶν
πτωμάτων. Ἡ νύξ διπλοσιάζει τὰς ἀπείρους σκληρότητας, καὶ
ἡ λάμψις τῶν φλογῶν ἀποκαλύπτει εἰς τὸ βλέμμα ἀνηκού-
στους, φρικώδεις ὑπερβολὰς θηριωδίας καὶ ἀκολασίας. Ἐδῶ σύ-
ρονται ἐκ τῆς κόμης γυναῖκες ὀλολύζουσαι, καὶ μὲ σαρδони-
κὸν μειδίαμα ἀτιμάζονται ἐπὶ τῶν πεφονευμένων συζύγων, ἐπὶ
τῶν ψυχορραγούντων πατέρων· ἐκεῖ ὁμιλῶς τις μεθύων ἄδει,
ἀγάλλεται, χορεύει πέριξ σωροῦ συντετριμμένων μελῶν, ἀποκεφα-
λισμένων πτωμάτων· ἐδῶ σχηματίζει ὑψηλὰς πυραμίδας ἀπὸ κε-
φαλάς, ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς τῶν ἐμπήγει τὴν σημαίαν τῆς ἡ-
μισελήνου, ἡ πλέκει στέφανον ἀπὸ κεκομμένα ὦτα, ἵνα στέψη
τὴν πρὸ μνην τῶν πλοίων του. Τὸ πᾶν εἶναι κλαυθμὸς, καὶ τρό-
μος, καὶ πῦρ, καὶ θάνατος. Ἀκούεις τοὺς ἑμῆρας βλασφημοῦν-
τας τὸν Χριστὸν μας, καὶ βλέπεις αὐτοὺς ἐντὸς τοῦ βορβοροῦ
καὶ τοῦ αἵματος καταπατοῦντας τὸν Σταυρόν.

ΝΕΓΡ. Ὡ σκληρὰ θεά!

ΟΔΥΣ. Ὡ ἀτιμία!

ΜΑΡΚ. Ἕλληνες! ἀρνέσθε τώρα τὸν ἀπηλπισμένον ἀδελφι-
κὸν ἀσπασμόν!

ΚΟΛΟΚ. Εἰς ἐκδίκησιν, παλλικάρια.

ΝΕΓΡ. Εἰς θεραπείαν, πατέρες.

ΟΔΥΣ. Εἰς τὴν νίκην πετῶ.

ΜΑΡΚ. Θεὲ τῆς Ἑλλάδος, ἐμπνευσον τὸ θάρρος μου.

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΠΡΑΞΕΩΣ.

ΠΡΑΞΙΣ ΤΡΙΤΗ.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

Θέα τοῦ χωρίου Σοβαλάνο, πρὸς τὰ δεξιὰ μία καλύβη.

Κωνσταντῖνος Βόισαρης, Χρυσὴ μὲ τὰ δύο τέκνα της.

ΚΩΝΣ. Προχώρησον Χρυσή· ἐδῶ στρατοπεδεύουσιν οἱ ἀνδρεῖοι
Σουλιῶται· ἡ ταπεινὴ ἐκείνη καλύβη εἶναι ἡ ἔδρα τοῦ Ἀρ-
χηγοῦ μετ' ὀλίγον θὰ τὸν ἴδῃς.

ΧΡΥΣ. Πρὸ πολλῶν μηνῶν, Κωνσταντῖνε, μὲταξὺ ἐπεθύμουν
νὰ ἴδω τὸ μέτωπον τοῦ πολεμιστοῦ μου. Καὶ εἶναι ἀληθές
λοιπὸν ὅτι μὲ κράζει, καὶ ὅτι προσφιλὴς ἐπιθυμία εἰσῆλθεν εἰς
τὴν καρδίαν του νὰ ἴδῃ τὰ τέκνα του· Εἰς τὴν εἰδῇσιν ταύ-
την, καὶ ὑπῆρξας μάρτυς, ἐγὼ ἐκτὸς ἑμαυτῆς ἀπὸ τὴν χα-
ρὰν, φέρουσα εἰς τὰς ἀγκάλας τὰ ἀγαπητὰ τέκνα μου, ἔ-
τρεξα διὰ τῶν κρημνῶν καὶ βράχων· ἡ ἀκαθώδης ὁδὸς μοὶ
ἐφάνη διεσπαρμένη ἀπὸ βόδα· ἐπὶ τοῦ χεῖλους μου ἀνῆρχοντο
αἱ διακεκομμένα λέξεις τῆς ποθητῆς συνεντεύξεως, καὶ πολ-
λάκις ἐπίστευσα ὅτι εὕρισκόμεν μετὰ τῶν ἱερῶν ἐνχαλισμῶν.

ΚΩΝΣ. Διὰ τί λοιπὸν μόλις ἔθεσας τὸν πόδα ἐνταῦθα αἰφνι-
δία σιωπῇ διεδέχθη τὰ μειδιάματά σου καὶ τοὺς λόγους σου,
καὶ ἐθεώρεις πέριξ σοῦ, ὡς ἐν παρά τῶν ἀνθέων, παρά τῶν
λίθων ἐζήτεις τὸν λόγον λύπης τινός;

ΧΡΥΣ. Οἱμοὶ! ἀγνοῶ νὰ σοὶ τὸ εἶπω.—Ἦθελον... ἤθελον τώρα
ὑπὸ τῆς ἀγαλλιάσεως μόνον νὰ ἦμαι πλήρης· καὶ ὅμως ἐν
τῷ βάθει τῆς ψυχῆς μου ὑπάρχει ἡ προαισθησις δυστυχίας
τινός. Ὅτε ἐφθατα, καὶ δὲν ἠδυνήθην νὰ ριφθῶ εἰς τὰς ἀγκά-
λας τοῦ Μάρκου μου, ἡ χαρὰ ἐξηφανίσθη, καὶ ἡ προαισθησις
ἐκείνη· Ὡς μου! ἐπιθύρσειν ἐδῶ λυπηρῶς.

ΚΩΝΣ. Καλῶς γινώσκεις ὅτι οὐδὲ μίαν μόνην στιγμὴν δύ-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

ναταί τις νὰ ᾔναι ἐντελῶς εὐτυχής. Ὁ τόπος ὅλος φλέγεται ὑπὸ φρικτοῦ πολέμου· ἔρημα καὶ σιωπηλὰ εἶναι τὰ χωρία, οἱ ἀγροὶ ἐγκαταλελειμμένοι, οἱ γέροντες καὶ τὰ παιδιὰ κεκλεισμένοι ἐντὸς τῶν ὄρεινῶν ἀσύλων, τρέμοντες προσμένονσι τὸ τέλος τῆς πολυχρονίου ὀργῆς· ὁ δὲ στρατιώτης, ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς ξηρᾶς γῆς, μὲ τὴν μίαν χεῖρα τρώγει καὶ μὲ τὴν ἄλλην ποτὲ δὲν ἀφίνει τὸ ξίφος.

ΧΡΥΣ. Εἶναι ἀληθές, ἀλλ' ἱερὰ δι' ἡμᾶς εἶναι ἡ μάχη, γλυκεῖς οἱ κόποι, καὶ ὁ θάνατος ἐδῶ ἔχει τὸ μειδιάμα τῆς ἐλπίδος. Πίστευσον, γεννηθεῖσα καὶ ἀνατραφεῖσα ἐν τῷ τρόμῳ τῶν ὅπλων, αἰσθάνομαι ὅτι ἀπὸ ἄλλο μέρος πηγάζει ἡ λύπη μου. Θεώρησον τὰ δύο ἐκεῖνα τέκνα· πάντοτε περίξ παίζουσι· τώρα ἰδὲ πῶς σιωπηλὰ καὶ λυπημένα ἐναγκαλιζονται. Καὶ αὐτὰ ἴσως προκισθάνονται δυστυχίαν τινά.... καὶ ὅμως πρὸ ὀλίγου χαίροντα ἔλεγον ἐπανειλημμένως· θὰ ἴδωμεν τὸν πατέρα, θὰ ἴδωμεν τὸν πατέρα μας.

ΚΩΝΣ. Χρυσῇ, ἀγάλλου· ἰδοὺ τον.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Μάρκος μετὰ δύο Σουλιωτῶν οἵτινες εἰσέρχονται εἰς τὴν καλύβην, Χρυσῇ καὶ τὰ τέκνα τρέχουσι νὰ τὸν ἐναγκαλισθῶσι.

ΧΡΥΣ. ὦ Μάρκε!

ΜΑΡΚ. Χρυσῇ μου!

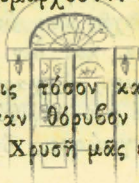
ΤΑ ΤΕΚΝΑ. Πάτερ.

ΜΑΡΚ. Τέκνα μου! προσφιλῇ μου τέκνα.

ΧΡΥΣ. Σὲ ἐπαναβλέπω τέλος, σὲ ἐναγκαλίζομαι, συγχῶ μετὰ σοῦ τὸ δάκρυ τῆς χαρᾶς, ἐπὶ τῆς καρδίας μου πάλλει ἡ καρδιά σου! Θεώρησον τὸν Κίτσον σου· ἰδὲ πῶς μὲ τὸ ὄνομα ἔχει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Πολεμάρχου... Θεώρησον πῶς καὶ τὰ δύο μειδιῶσι!

ΜΑΡΚ. Ἄ τέκνα μου!

ΚΙΤΣ. Διαιτ', πάτερ, μᾶς ἀφίνεις πόσον καιρὸν μακράν σου; Ἀκούομεν ἀπὸ τὸ ὄρος τὸν μέγαν θόρυβον τῆς μάχης, καὶ φόβος δὲν μᾶς καταλαμβάνει. Ἡ Χρυσῇ μᾶς ἐναγκαλίζεται καὶ

μᾶς λέγει· ὦ τέκνα μου, εἶναι ὁ πατὴρ σας, εἶναι ὁ Μάρκος ὅστις ἐξολοθρεύει τοὺς Τούρκους. Τότε αἰσθάνομαι μεγάλην τινὰ ἐπιθυμίαν· ἤθελον νὰ σὲ ἴδω ἐν τῷ μέσῳ τῶν κρότων ἐκείνων, καὶ τρέχω πρὸς τὴν Χρυσῇ, καὶ ἄς ὑπάγωμεν, τῆς φωνάζω.... αὕτη δὲ στενάζουσα ἀποκρίνεται. Ὁ πατὴρ σου δὲν τὸ θέλει!

ΧΡΥΣ. Ἄ! Κίτσε μου, ἔλθε ἐναγκαλίσου τον τώρα μὲ ἐμὲ, καὶ ποτὲ νὰ μὴ τὸν ἀφήσωμεν, ποτὲ πλέον.

ΚΙΤΣ. Ναι, ναι, ὅλοι ἄς τὸν περικυκλώσωμεν· ὅλοι ἄς τὸν παρακαλέσωμεν. Πάτερ, ὅχι πλέον, ὅχι, ποτὲ εἰς τοὺς βράχους ἐκείνους, πάντοτε πλησίον σου.

ΜΑΡΚ. Θεέ μου!

ΧΡΥΣ. Δέχθητι τὴν ἱκεσίαν τῆς ἀθωότητος. Εἰς τὸ Σοῦλι ἐγεννήθην, καὶ ἄγνωστος δὲν μοι εἶναι ὁ μόχθος τοῦ πολέμου, τὸ γνωρίζεις. Ἐάν μόνος θέλῃς νὰ πολεμῇς ὅπου μάλλον βράζει ὁ κίνδυνος, ἡ μήτηρ ἀφόβως θέλει σὲ προσμένει μετὰ τῶν τέκνων της, ὁ νοῦς της θέλει σὲ ἀκολουθεῖ μεταξὺ τῶν ὅπλων, ἡ καρδιά εὐχὰς θέλει ὑφώνει πρὸς τὸν Ἰφίστον, καὶ μετὰ τὴν νίκην ὅλοι ἀδημονοῦντες θὰ ἱστάμεθα περίξ σοῦ, θὰ σοῦ σπογγίζομεν τὸν ἰδρώτα τοῦ μετώπου σου.

ΚΙΤΣ. Ἄ ναι, ναι πάτερ.

ΧΡΥΣ. Ἀλλὰ σὺ θεωρεῖς καὶ σιωπᾷς! Καὶ ψυχρὸν ὡς λίθος εἶναι τὸ πρόσωπόν σου! Καὶ σὺ, Κωνσταντίνε, σιωπᾷς;

ΚΩΝΣ. ὦ Θεέ μου! Χρυσῇ, καλῶς βλέπεις ὅτι ἡ παράκλησίς σου πληγώνει τὴν καρδίαν τοῦ ἀδελφοῦ μου. Αὐτὸς σᾶς ἀγαπᾷ καὶ πολὺ φοβεῖται διὰ σᾶς.

ΧΡΥΣ. Φοβεῖται! ὁ ἦχος τῆς λέξεως ταύτης εἶναι ἄγνωστος εἰς τὸν Μάρκον μου.

ΚΙΤΣ. Πάτερ, δὲν ἠξεύρεις; Ἐλαβον παρὰ τῆς Χρυσῆς πολὺτιμόν τι δῶρον. Εἰς τὸν τοῖχον ἔβλεπον κρεμασμένην μίαν κυρτὴν σπάθην· τῆς ἐζήτησα, αὕτη δὲ μοι τὴν ἐχάρισε λέγουσα· «τοῦτο εἶναι τὸ ξίφος τοῦ Πολεμάρχου οὗτινος φέρεις τὸ ὄνομα· εὐτυχής σὺ ἐάν μίαν ἡμέραν μάθης νὰ τὸ μεταχειρίζεσαι ὡς ὁ πάππος σου.» Πίστευσόν με, συγχάκις τὸ σύρω ἐκ τῆς θήκης καὶ δὲν μοι εἶναι βαρὺ. ὦ Θεέ μου! πάτερ, σὺ κλαίεις καὶ μὲ ἐναγκαλίζεσαι!

ΧΡΥΣ. Μάρκε, τί πράττεις; πρῶτην φοράν ἤδη σὲ βλέπω κλαίοντα οὐκ ἔτι!

MARK. Κλαίω ἀπὸ χαράν.—Σὺ, Θεέ τῶν στρατευμάτων, ὅς-
τι, ὑπεραπίζεσαι τὴν Πατρίδα μου, Θεέ ὅστις ἀνάπτεις τὴν
καρδίαν τῶν ἀνδρείων διὰ τῆς οὐρανίας φλογός σου, ἃ, ἐάν
δὲν μοι εἶναι πεπρωμένον νὰ ἶδω πλήρη τὴν ἐλευθερίαν τῆς
Ἑλλάδος, εὐδόκησον ἵνα τὰ τέκνα μου ἐκπληρώσωσι τὸ ἔργον καὶ
ἀντ' ἐμοῦ ἔχωσιν ἡμέρας εὐτυχεῖς.

ΧΡΥΣ. Εἰς τοὺς λόγους ἐκείνους, εἰς ἐκείνην τὴν ἔκστασιν κρύ-
πτεται σκληρόν τι μυστήριον.—Μάρκε, ἔλθε εἰς σεαυτόν.

MARK. Ἄ ναι, Χρυσή μου.... Τέκνα μου, ἔλθετε....

KITΣ. Πάτερ....

MARK. Ἐν φίλημ᾽ καὶ ἓνα ἐναγκαλισμόν... (Θεέ μου! ἴσως
δὲν τὰ ἶδω ποτὲ πλέον)

KITΣ. Τί ἔχεις;

MARK. Τίποτε.

KITΣ. Διατί ἀναγκάζεις καὶ ἡμᾶς νὰ κλαύσωμεν;

ΧΡΥΣ. Μάρκε μου.

MARK. Χρυσή, ὀφείλω νὰ σοῦ ὁμιλήσω.

ΧΡΥΣ. Διατί; περὶ τίνος; μὲ κάμνεις νὰ τρέμω.

MARK. Ἀδελφὲ, ὁδήγησον τὰ τέκνα μου ἐκεῖ μέσα.

ΧΡΥΣ. Θεέ μου!

KITΣ. Μόλις σὲ ἐναγκαλίζομαι καὶ ἤδη μὲ ἀποχωρίζεις
ἀπὸ σοῦ!

MARK. Ἐνα ἐναγκαλισμόν ἀκόμη... μετ' ὀλίγον... μετ' ὀ-
λίγον θὰ σᾶς ἐπανάδω, τέκνα μου!

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ.

Χρυσή, Μάρκος.

ΧΡΥΣ. Τρέμουσα, ἀμφιβρέπής... ὦ Θεέ μου! προσμένω φρι-
κώδη τινὰ λέξιν. Τί θὰ μοι εἴπῃς;

MARK. Χρυσή, θάρρος.

ΧΡΥΣ. Θάρρος μόνον ζητεῖς παρ' ἐμοῦ! Δός μοι ἐν ξίφος
καὶ ἐν πυροβόλον· ὁδήγησόν με μετὰ σοῦ, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ
τρόμου τῆς σφαγῆς, ἐγὼ θὰ σὲ ἀκολουθήσω, ὦ ἀνδρεῖε Μάρ-
κε μου, ὅπου φρικωδεστέρα βράζει ἢ μάχη, καὶ οὔτε φόβον,
οὔτε κόπον, οὔτε κούρασιν θὰ αἰσθανθῶ, φθάνει μόνον νὰ βλέ-

πῶ ἐμαυτὴν παρὰ τὸ πλευρόν τοῦ ἀνδρείου πολεμιστοῦ μου.

MARK. Ἄλλο θάρρος προσμένω ἀπὸ σέ.

ΧΡΥΣ. ὦ Θεέ μου! εἶπε, διὰ σὲ τὸ πᾶν θὰ πράξω· τί θέλεις;

MARK. Εἰπέ μοι, Χρυσή μου, ἀγαπᾷς τὰ τέκνα σου;

ΧΡΥΣ. Μάρκε, καὶ τὸ ἐρωτᾷς; Οὐδεμία μήτηρ εἰς τὸν κό-
σμον ἠγάπησέ ποτε τὰ τέκνα της, ὡς ἀγαπῶ τὰ ἰδικά μου.

MARK. Εἰπέ μοι, θέλεις νὰ τὰ φυλάξῃς διὰ τὴν Πατρίδα;
θέλεις ἵνα μίαν ἡμέραν καὶ μὲ νοῦν καὶ μὲ ἀνδρίαν ἀπο-
καταστηθῶσιν ὠφέλιμα εἰς αὐτήν;

ΧΡΥΣ. Θέλω νὰ ὁμοιάσουν τοῦ πατρός των καὶ φθάνει.

MARK. Τώρα ἀκουσόν με καλῶς. Ἡ Πατρίς εἶναι εἰς μέγαν
κίνδυνον· ἐστερημένη Προέδρου ἢ Γερουσία, ἢ ἀνωτάτη ἀρχὴ
ἄνευ ἰσχύος, διαφωνοῦντες μεταξύ των οἱ Ἀρχηγοί, καὶ ἐν τού-
τοις ὁ Μουσταφᾶς προχωρεῖ! εἶναι ἤδη πλησίον εἰς τὰ στενὰ
τοῦ Καλλιδρόμου, ἐφαπλῶναι ἐπὶ τῆς Αἰτωλίας τὰ στρατεύ-
ματά του, καὶ ἤδη ἐκυρίευσεν τὸ Φανάρι καὶ τὴν Καρπενίσσαν.
Ὁ Θεὸς νὰ μὴ δώσῃ ποτὲ ὥστε μίαν μόνην στιγμήν ποτὲ
ν' ἀπελπισθῶ περὶ τῆς νίκης, καὶ εἰς τὸν ἄδην νὰ πέσῃ ὁ
δειλὸς ὅστις ἐντὸς τῆς καρδίας του ἀσταθῆ νομίζει τὴν Ἑλ-
ληνικὴν ἐλευθερίαν. Ὑπὲρ ἡμῶν ἔχομεν τὸν Κύριον, καὶ μεθ' ἡ-
μῶν ἄπειροι ἄγγελοι θέλουν πολεμήσει· ἐάν μεγαλῆτερος εἶναι
ὁ κίνδυνος, μεγαλῆτερον αἰσθάνομαι κατὰ τὴν χρεῖαν τὸ θάρ-
ρος. Μετὰ τῶν πολεμιστῶν τοῦ Σουλίου ἀνθίσταμαι κατὰ τοῦ
Μουσταφᾶ, καὶ ἐδῶ εἶναι ὁ κατὰ τῶν βραβάρων προμαχών.
Ἀλλὰ πολὺ σκληρὸς ἤθελον εἶσθαι ἐάν μὲ τὸν κίνδυνον τῆς
Πατρίδος δὲν ἤθελον αἰσθανθῇ τὸν ἰδικόν σου καὶ τῶν τέ-
κνων μου. Χρυσή μου.... τὰ βόδια τῶν παρειῶν σου... τὰ ἄ-
θῳα ἐκεῖνα ἐρέφῃ.

ΧΡΥΣ. Ἐξακολούθησον, τί δύνασαι νὰ εἴπῃς;

MARK. Σκέφθητι ποῖος εἶναι ὁ ἐχθρὸς, ἢ νικητῆς, ἢ νενι-
κημένος. Θέλεις νὰ μάθω ὅτι ἔπεςες εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀ-
πίστων; Θέλεις νὰ σὲ ἶδω συρομένην εἰς τὰ κατηραμένα χα-
ρέμια τῶν μιαρῶν ἐκείνων, καὶ εἰς τὰς αἰσχυρὰς ὀρέξεις των...
ὦ φρικώδης ἰδέα! ὦ πόσον οἱ ἀσεβεῖς ἤθελον χαρῇ νὰ ὑβρί-
σωσι, νὰ ἀτιμᾶσωσι τὴν σύζυγον τοῦ Μάρκου!

ΧΡΥΣ. Φεῦ, σὺ πά!

MARK. Καὶ τὰ τέκνα! ἢ θὰ σοῦ ἐφονεύοντο ἐπὶ τοῦ μη-
τρικοῦ κόλπου εἰς τὴν πάλλοντος, ἢ αἱ ἀθῳα κεφαλαί των

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

κτυπηθείσαι ἐπὶ τῆς σκληρᾶς πέτρας.... ᾶ! ἤθελες ἰδῆ τὸν μυσ-
λόν των πηδῶντα μέχρι τοῦ προσώπου σου.

ΧΡΥΣ. Φρίττω εἰς τοὺς λόγους σου· ἀλλ' ἔλθε πλησίον εἰς
ἐμέ.... ποτὲ δὲν θέλω γίνῃ εὐτελὲς λάφυρον τῶν ἀπίστων. (1)
Ἰδὲ, ἐπὶ τῆς αἰχμῆς ταύτης ἀφθαρτος λάμπει ἡ ἀρετὴ μου·
ἐὰν δέ ποτε φθάσω εἰς ἀπελπισίαν, ὅταν οὐδεμία ἐναπολει-
φθῇ μοι θεραπεία, πρὶν τοῦ Μουσουλμανικοῦ ξίφους τοῦτο θέ-
λει διαπεράσῃ τὸ στήθος τῶν τέκνων μου, καὶ ἐγὼ ἔπειτα
θέλω πέσῃ ἐπ' αὐτῶν ἐλευθέρᾳ καὶ χαίρουσα.

ΜΑΡΚ. Ὡ γόναι, ἐν ἡ διαλάμπει ἡ εἰκὼν τοῦ Ἀγγέλου διὰ
τοῦ ποδὸς καταπατοῦντος τὸν ὄφιν. Μεγάλῃ εἶναι ἡ ψυχὴ σου,
σὺ εἶσαι ἀξία σύζυγός μου· ἀλλ' ἀληθὲς υἱικὴ στοργὴ καὶ
πατρία ἀγάπη ἀπαιτοῦσι παρὰ τῆς καρδίας σου καλλιτέραν συμ-
βουλὴν. Μάθε τέλος τὴν τύχην σου. Ὅταν ὁ Κίττος γίνῃ ἱ-
κανὸς νὰ μεταχειρισθῇ τὸ ξίφος τοῦ πατρός μου.... τότε θὰ
ἐπανίδῃς τὴν γῆν σου ταύτην.

ΧΡΥΣ. Τί ἀκούω! Θεέ μου!... ἐγὼ λοιπὸν... ὀφείλω νὰ
σὲ ἀφήσω; Ἄ! ἡ προαισθησίς μου!

ΜΑΡΚ. Ὑπαγε, φύγε ἀπὸ τὴν ὀργὴν τῶν τίγρεων τούτων,
σῶσον τὰ ἀθώα τέκνα μας, καὶ ἀνάθρεψον αὐτὰ ἐν ἀσφαλεῖ
γῇ εἰς αἰσθήματα ὑψηλὰ καὶ γενναῖα, εἰς τὸν ἔρωτα τῆς
δόξης, εἰς τὸ αἰώνιον μῖτος κατὰ τῶν τυράννων τῆς Ἑλλάδος.
Ὅμιλοι συχνάκις εἰς αὐτὰ περὶ ἐμοῦ, διηγοῦ εἰς αὐτὰ τὰ ἀν-
δραγαθήματα τοῦ πατρός των, καὶ ὅταν τὰ ἴδῃς προσεκτι-
κῶς ἀκούοντά σε, καὶ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτῶν λάμπουσιν ἱε-
ρὰν τὴν φλόγα τῆς φυλῆς μου, τότε ἄς ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ βλε-
φάρου σου τὸ δάκρυ τῆς χαρᾶς· τότε μυρίους πέμψον μοι στε-
ναγμούς... θὰ τοὺς ἀκούσω, ἀνθ' ἑνὸς ἐκάστου θέλω θυσιάσῃ
τὴν ψυχὴν ἐνὸς ἐχθροῦ ἐνόχου.

ΧΡΥΣ. Ὡ ἀειπάρθενε Μαρία, εὐσπλαγχνικὴ μήτηρ τῶν πε-
ριλύπων, τοῦτο λοιπὸν, τοῦτο ἐπεφυλάττετο εἰς μίαν δυστυχῇ
σύζυγον; Ἐγὼ μακρὰν σοῦ; ἐγὼ νὰ ἀφήσω σὲ ὅστις εἶσαι ἡ ζωὴ
τῆς ζωῆς μου, καὶ νὰ ὑπάγω περιπλανωμένη, ἔρημος, μὲ τὰ
δύο τέκνα μου... ᾶ ποῦ, ὑπὸ ποῖον ἄγνωστον οὐρανόν; ἐγὼ
νὰ ἀφήσω τὰς καθαρὰς ταύτας πηγὰς, τὴν γλυκεῖαν ταύτην

αὔραν, καὶ τὰ ταλαίπωρα ὄρη μου; Ἐγὼ νὰ ἀφήσω τὴν Πα-
τρίδα μου δυστυχούσαν, καὶ ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα ν' ἀποθάνω,
νὰ μὴν ἀποθάνω μὲ αὐτήν;... Ἄ! πολλὸ ζητεῖς, ἀγαπητέ μου
Μάρκε, δὲν δύναμαι νὰ ὑπακούσω.—Ἰδοὺ περίλυπος, ἀπηλπι-
σμένη γονυπετῶ πρὸ τῶν ποδῶν σου, θλίβω τὰ γόνατά σου.
Φεῦ! μὴ θελήσῃς μακρὰν σοῦ νὰ πάλλῃ ἡ καρδίᾳ μου φοβου-
μένης τὸν κίνδυνόν σου, μὴ μὲ κάμῃς μυριάκις ν' ἀποθάνω ὑπὸ
σκληρᾶς ἀβεβχιότητος. Μάρκε, σὲ ἐξορκίζω εἰς τὸ πρῶτον καὶ
ἀγνὸν φίλημα τοῦ ἐρωτός μας, εἰς τὰ σπλάγχχνα τῶν ἀγα-
πητῶν τέκνων μας, δέχθητι τὴν παράκλησίν μου.... μὴ, μὴ
ἀποσπάσῃς τοῦ στήθους τὴν σύζυγόν σου.

ΜΑΡΚ. Ἐγέρθητι,—ἀνακάλεσον ἐν τῷ στήθει τὴν ἀνδρίαν σου,
καὶ μὴ μὲ ἐξασθενίζῃς μὲ τὰ δάκρυά σου.—Χρυσῇ... ἀπε-
φασίσθη.

ΧΡΥΣ. Ὡ Θεέ μου!

ΜΑΡΚ. Τὸ πλοῖον ἐφ' οὗ μετὰ τῶν τέκνων σου θέλεις ἐπιβί-
θασθῇ εἶναι ἔτοιμον. Ὁ Πορφύριος σὲ συσταίνει εἰς τὸν ἀγαθὸν
Ποιμενάρχην τῆς Ἄρτας ὅστις μονάζων διαγείν ἐν τῇ Πίση, καὶ
ἡ εὐλογία τοῦ σὲ συνοδεύει. Θέλεις ἰδῆ ξένους τόπους, θέλεις
ἰδῆ τὴν δυστυχῇ καὶ ὠραίαν Ἰταλίαν· τὰ δὲ ἀτυχῇ τέκνα τῆς,
προσηλοῦντα ἐπὶ σὲ ἐκθαμβὸν τὸ βλέμμα, θέλουσιν εἶπῃ· «Ἐ-
κεῖναι εἶναι ἡ σύζυγος τοῦ πολεμιστοῦ τοῦ Σουλίου.» Παρηγό-
ρησον τοὺς τεθλιμμένους ἐκείνους, καὶ εἰπὲ πρὸς αὐτοὺς ὅτι ἐκ τῶν
δυστυχιῶν τῆς Ἑλλάδος ἔμαθον νὰ τοὺς συγκλαίω. Τώρα δὲς μοι,
Χρυσῇ, τὴν δεξιάν σου. Πᾶν ὅ,τι κατεῖχον... ναι τὸ πᾶν ἀ-
φιέρωσα εἰς τὴν πατρίδα... οὐδὲν τώρα δύναμαι νὰ σοὶ προσ-
φέρω.—Δέχθητι ὅθεν τοῦτο μόνον τὸ πτωχὸν δῶρόν μου. (1)

ΧΡΥΣ. Τί βλέπω; Οἱμοι!—ἐδῶ εἶναι τὸ κρανίον τοῦ θανάτου.

ΜΑΡΚ. Εἶναι τὸ ἱερὸν σημεῖον τῶν Ἑταιριστῶν· ἐδῶ ἔχεις τὴν
Πατρίδα καὶ τὸν Μάρκον· ὑπ' αὐτῶν ἐμπνέου, διαφύλαττε το
εἰς αἰώνιαν μνήμην αὐτῶν.—Ἐὰν παρ' ἐμοῦ τοῦτο μόνον τὸ ση-
μεῖον σοὶ ἐναπολειφθῇ, ὅχι δὲν δύναται νὰ σοὶ λείψῃ ἡ εὐσπλαγ-
χνία τῶν ἐλευθέρων πιστῶν· ἡ Πατρίς θὰ υἱοθετήσῃ τὰ τέ-
κνα μου· οὐδεμίαν κληρονομίαν θέλουσιν ἔχει παρὰ τοῦ πατρός
των ἢ τὸ παράδειγμα τῆς δόξης. Τώρα ὑπαγε, δὲν πρέπει νὰ
ἐνδοιάζῃ ἡ σταθερότης μου· ἄς ἀναχωρήσω χωρὶς νὰ τὰ ἴδω.

(1) Δεικνύει ἐν ἰσχυρίδιον.

δέχθητι τὸν χειροῦτισμόν μου, καὶ σὺ ἀντ' ἐμοῦ δὸς εἰς αὐτὰ
τὸν τελευταῖον τοῦτον ἐναγκαλισμόν, τὸν ὁποῖον τώρα σοὶ ἀφίνω.
ΧΡΥΣ. Στάσου, σκληρέ! χωρὶς νὰ τὰ ἴδῃς! ὦ τέκνα μου.

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ.

Κωνσταντῖνος μὲ τὰ τέκνα, καὶ οἱ ἄλλοι.

ΧΡΥΣ. Τρέξατε, τέκνα μου, καὶ προσπέσατε ἐνώπιόν του...
περιβάλλετε τὸν θέλει νὰ μᾶς ἀφήσῃ διὰ παντός· θέλει νὰ μᾶς
στείλῃ μακρὰν τῆς πατρίδος μας. (1)

ΜΑΡΚ. Χρυσῆ, τί πράττεις;

ΚΙΤΣ. Πάτερ...

ΜΑΡΚ. Ὅποια δοκιμασία κατὰ τῆς σταθερότητός μου;

ΧΡΥΣ. Καὶ ποῦ ἔμαθες τοσοῦτον βάρβαρον σταθερότητα;

ΚΩΝΣΤ. Φεῦ! ἐγκατέρησον... οὕτω θέλει ὁ Θεός.

ΧΡΥΣ. Πραχάλεσον καὶ σὺ τὸν σκληρὸν ἀδελφόν σου ὅς
μὴν ἀπωθήσῃ τοῦ κόλπου του τὴν στενάζουσαν οἰκογένειάν του·
ἀπληπισμένοι θέλομεν ν' ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ, ἢ μετ' αὐτοῦ
νὰ θριαμβεύσωμεν. (2)

ΜΑΡΚ. Ἐγέρθητε, ἀπομακρύνθητε (3), τί πράττετε, ἄθλιοι!
μόνος θέλω νὰ ἦμαι εἰς τὴν τρομερὰν σύγκρουσιν... Ἡ ἐγ-
κατάλειψις μόνῃ ἂς μὲ καταστήσῃ σκληρὸν, ἄγριον, τρομερὸν
ὥς τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τῆς κρίσεως, ἢ δὲ ἐσχάτη ἡμέρα τῆς
κρίσεως ἔστω μετὰ τῶν ἐχθρῶν.—Ὅπισω, μὴ μὲ ἐγγίξῃ οὐδεὶς.
εἶμαι ὁ κεραυνὸς τοῦ Θεοῦ ὅστις θρονεῖ καὶ διχρῆγγυται. Ἢδη
βαθεῖα ἡ νύξ ἐπεκτείνεται ἐπὶ τῆς γῆς τὸν πυκνὸν πέπλον τῆς
λαμπάς τις, φρικτὴν ἐρυθρὰν λάμψιν ἔχουσα, διασχίζει τὸ ἀπει-
ρον σκότος· ὁ Ἄγγελος τοῦ θανάτου μεταξὺ τῶν ἐσχισμένων
νεφῶν τὴν σείει, καὶ ὑψόθεν δεικνύει πρὸς ἐμὲ τὴν ὁδόν· ἐγὼ
δὲ ὥς λέων πεινασμένος βρυχῶμαι ἐπὶ τῆς ἀπείρου λείας. Ἀ-
νοίγεται ἡ ἄβυσσος, ἐντὸς δὲ τῶν βαθέων βαράθρων τῆς κατὰ
μυριάδας πίπτουσι τὰ κατεσφαγμένα τέρατα τῆς Ἀσίας.

ΧΡΥΣ. ὦ! ὅποια παραφροσύνη!

- (1) Τὰ τέκνα γονυπετοῦν ἐνώπιον τοῦ πατρὸς τῶν.
(2) Γονατίζει.
(3) Ἐγείρων αὐτούς.

ΚΙΤΣ. Πόσον μᾶς τρομάζει!

ΜΑΡΚ. Τρέχω πρὸς τὴν τύχην μου.—Χρυσῆ, τέκνα μου...
χαίρετε.

ΧΡΥΣ. Στάσου, σκληρέ! ἄκουτον μίαν ἱκεσίαν λυπημένης
μητρός. Ἐπειδὴ τώρα εἶναι ἀνάγκη νὰ σὲ ἀφήσω... εὐλόγησον
τοῦλάχιστον τὰ ἄθωα ταῦτα πλάσματα, τὰ ὁποῖα γονυπετοῦσιν
ἐνώπιόν σου... ἔκτεινον τοῦλάχιστον ἐπὶ τῶν κεκλιμένων μετώ-
πων τὴν πατρικὴν χεῖρα.

ΜΑΡΚ. Τέκνα μου, δι' ἐμοῦ ἂς σᾶς εὐλογήσῃ ὁ Θεός.—Ἐάν
δὲν ἴδωμεν πλέον ἀλλήλους ἐπὶ τῆς γῆς, θὰ σᾶς ἐπανίδω ἐκεῖ,
εἰς τὰς χαρμοσύνας τῶν ἀνδρείων. Ἐδῶ, τέκνα μου, περὶ τῆς
πατρίδας ἀγάπης, περὶ ἐλευθερίας, περὶ δόξης... θὰ σᾶς ὀ-
μιλῇ ὁ τάφος τοῦ πατρὸς σας. (ιδ')

ΧΡΥΣ. Μάρκε.

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

Κωνσταντῖνος, Χρυσῆ, τὰ τέκνα.

ΚΙΤΣ. Πάτερ.

ΧΡΥΣ. Ἐφυγεν! ὦ Θεέ μου! ἐκλείπω. (1)

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΠΑΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΥ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

ΠΡΑΞΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ.

Δάσος τοῦ ὄρους Ἀμφρίσσου. Ἐπὶ τοῦ κρημνοῦ λόφου τινὲς φαίνονται ἀναμμένα πυρὰ, περίξ δὲ αὐτῶν κάθονται καθ' ὁμίλους τινὲς Σουλιῶται. Εἰς τὸ προσκηνίον ταπεινόν τι παρεκκλήσιον.

ΝΥΞ.

Ἡ Χρυσὴ ἀνδρικῶς ἐνδεδυμένη ἐξέρχεται τοῦ παρεκκλησίου.

ΧΡΥΣ. Ἐρωτικὸν σέλας ὀδηγεῖ μίαν σύζυγον. Περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἀπλῶναι τὰ πανία τὸ πλοῖον ἐμπιστευθεῖσα εἰς τὸν πλοίαρχον τὰ τέκνα μου, ἔρχομαι ἵνα καταπαίσω τὸν Μάρκον, ὅπως μείνω μετ' αὐτοῦ... ἢ νὰ τὸν ἴδω τοῦλάχιστον ἅπαξ ἀκόμη. Πάντοτε ἀκούω τὴν παραφροσύνην του. Οἴμοι! ἐντὸς ἐκείνου τοῦ ναοῦ γονυκλινὴς κατέναντι τοῦ Θεοῦ δέομαι, καὶ γηραλέος ἱερεὺς μὲ πλησιάζει καὶ λέγει μοι «Ὁ Θεὸς νὰ εὐλογήσῃ τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα· τρέμω διὰ τὸν ἀρχηγόν σας· δι' ἱκανὴν ὄραν γονυπετὴς ἐνταῦθα ἐδέετο καὶ ἔπειτα ἐξεφώνησεν ἱκετεύετε ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τοῦ Μάρκου.» Ἰπταί, ἀπαιτῶ ἵνα ἀπαντήσῃ ἀναπόφευκτον θάνατον! Εἴμαι ἐνδεδυμένη ὡς στρατιώτης, καὶ δὲν μοὶ λείπει τὸ θάρρος. Ἀναμιχθεῖσα μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν θὰ ἀνακαλύψω τὸ σκεδόν του... (1) Ἐκεῖ ἐν μέσῳ τῶν πυρῶν ἐκείνων ἀκούω θρηνώδη ἦχον λύρας.

Ὁ Μάρκος ἐκ τοῦ λόφου ἄδει προσφθεγγόμενος ὑπὸ τῆς λύρας (ι.ε.)

Τοῦτο εἶναι τὸ στεγνόν μου
Δακρύβρεκτο ἄσμα
Χρυσὴ μου, τὸ κλάμμα
Ἐσὲ ἀκλουθεῖ.

ΧΡΥΣ. Θεέ μου! τί ἀκούω! μετὰ χαρστὰ καὶ ἄδει.

(1) Ἀκούεται ἦχος Ἑλληνικῆς λύρας, ἀκολουθοῦμενος ὑπὸ τοῦ ἀσματος τοῦ Μάρκου· ἡ μουσικὴ θέλει εἶσθαι μελαγχολικὴ.

ΠΡΑΞΙΣ ΠΕΜΠΤΗ.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ.

Δάσος τοῦ ὄρους Ἀμφρίσσου ὡς ἐν τῇ τετάρτῃ πράξει.

Πορφύριος καὶ λαὸς ἐν οἷς καὶ τινες γέροντες.

ΠΟΡΦ. Ἀδελφοί, ἐδῶ σταθῆτε. Μόλονότι δὲ ἐγὼ ἐγήρασα ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἰψίστου, τῶρα ὅμως αἰσθάνομαι τὸ σῆθός μου ταραττόμενον ὑπὸ τῆς σκληρᾶς ἀθλημονίας· ἀλλ' οὐδεὶς πρὸς ἡμᾶς ἔφθασεν ἄγγελος τῆς μεγάλης ταύτης νίκης, καὶ μόνον ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ὠμίλησεν ἡ φήμη. Ἐλπίζω ὅτι μετ' ὀλίγον βεβαίᾳ εἰδησίς θέλει φθάσει πρὸς ἡμᾶς, ἐπειδὴ δὲν ἤθελεν ὁ Ἐπαρχος νὰ μείνῃ ἄεργος, καὶ μεθ' ἱκανῆς συνοδίας ὑπῆγε μέχρι τοῦ στρατοπέδου. Ὡς σκληρὰ ἀθεβαιότης, πόσον πικρῶς ταράττεις τὰ ἀνθρώπινα στήθη! ἀλλὰ σὺ δὲν νικᾷς τὴν καρδίαν τῶν Ἑλλήνων· ἐπὶ τῶν κεκλιμένων τούτων μετώπων ἀναγινώσκω ὑψηλὰ σκέψεις. Εἴσθε πατέρες· τινὲς δὲ ὑμῶν πολλοὺς υἱοὺς ἔχουσιν ἐν τῇ μάχῃ· πάλλοντες σύρετε τὸ γηραλέον σῶμα ὅπως τοὺς προὔπαντήσητε· ἀλλὰ τίς ὑμῶν ἤθελε τοὺς ἐναγκαλισθῇ ὑπὸ αἵσχους κεκαλυμμένους;—Εὐτυχῇ τὰ τέκνα σας τὰ ὁποῖα ἐπιπτον μαχόμενα ὑπὲρ τῆς εὐμερίας τῆς πατρίδος! Οἱ παμμάκαρες οὗτοι μάρτυρες ἵστανται ἀείποτε πλησίον τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐν τῇ αἰωνίᾳ δόξῃ του περιβάλλει αὐτοὺς μετὰ τὸ φαινώτερον φῶς του. Ἄς κλίνωμεν, ὦ ἀδελφοί, τὸ γόνυ ἐνώπιον τοῦ ναοῦ τούτου, καὶ ἄς ἐπαναλάβωμεν πρὸς Αὐτὸν τὰς δεήσεις μας. Πάτερ παντοδύναμε, δὲν μέσῳ βροντῶν καὶ ἐν πυκναῖς νεφέλαις τὸν ἀίδιον σου Θρόνον ὑπὸ κεραυνῶν περικυκλῶν, ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν ἐκ θεμελίων τρέμειν, ρίψον τὸ κεραυνοβόλον βλέμμα σου ἐπὶ τῆς ἀπίστου φυλῆς τῆς βλασφημοῦσης τὸν υἱόν σου καὶ τὸν νόμον του. Ἡμεῖς...

Φωναὶ ἔσωθεν. Νίκη, νίκη.

ΠΟΡΦ. Θεέ μου! τί ἀκούω;

Ἀλλὰ, φωναί. Νίκη εἰς τὸν Σταυρόν, Ζήτω ἡ Ἑλλάς!

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΧΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ΠΟΡΦ. Ὁ Θεὸς εἰσέκουσας τὰς εὐχὰς μας. Οἱ ἄγροι καὶ αἱ κοιλάδες ἀντηχοῦσιν ἀπὸ τὰς ὑψηλὰς φωνάς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν στρατιωτῶν του ἐπιστρέφει χαίρων ὁ Ἐπαρχος.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Μεταξὺς μὲ ὁπαδοὺς, καὶ οἱ ἄνω.

ΠΟΡΦ. Ἄ! ἐλθὲ, ἐλθὲ, παρηγόρησόν μας, ἀνακάλεσον εἰς νέαν ζωὴν τοὺς πολιοὺς τούτους, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ τῆς χαρᾶς ἀ-
δημονία κλείει τὴν πνοήν. Ἐνίκησαν λοιπὸν τὰ παλλικάρια μας;

ΜΕΤ. Ὡ πάτερ, ἐγὼ, ἐγὼ αὐτὸς εἶδον φεύγοντα τὰ στίφη τῶν θαρβάρων. Ἀκούσατε. (κα΄.) Σκοτεινὴ ἦτο ἡ νύξ ὅτε ἔφθασα ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ Ἀμφρίσσου. Ἐκεῖθεν ἠδυνάμην νὰ βλέπω μακρὰν κάτω τῆς ἐκτεταμένης κοιλάδος τὰ ἥδη ἐσβεσμένα ἀ-
ρχαῖα πυρὰ τῶν ἐχθρῶν. Οἱ Γκέγκιδες, οἱ Ἡπειρώται, οἱ Σκο-
δριάνοι, διτηρημένοι εἰς τρία χωριστὰ ἀλλὰ πλησίον στρατόπεδα, δὲν εἶχον οὐδεμίαν τάφρον, οὐδὲ ἠκούετο περίξ φωνὴ νυκτερινοῦ φύλα-
κος. Ἐν τῷ θαυυτέρῳ ὕπνῳ μαλακῶς ἔκειντο βεδυθισμένοι, καὶ μελαγχολικὴ σιγὴ ἐβασίλευε παντοῦ. Καὶ ἰδοὺ ἐν τῷ σκότει
τῆς νυκτός, ἐκ τῶν λευκῶν φουστανέλων διέκρινον τὸ φίλον τάγ-
μα, τὸ ὁποῖον προῦχώρει σιγᾷ, ἠνωμένον καὶ θαδρώς μέχρις ὅπου ἔλαμπον τὰ τελευταῖα πυρὰ. Ἐπειτα ἐν ἀκαρεῖ διασπᾶται ὡς κύμα, καὶ πλημμυρεῖ τὰ περίξ, καὶ ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν ὅπου ἐπεκτείνεται ἀκούω ὑψούμενον διακεκομμένον στενυχμόν, ὡς πνιγομένου ἐν μέσῳ τῶν κυμάτων ἐνῶ τὰ κύματα κοχλάζου ἐντὸς τοῦ λαί-
μου μετὰ τῆς τελευταίας πνοῆς. Ἐπειτα ὁ συγκεχυμένος ἐκεῖ-
νος στεναγμὸς μεταβάλλεται εἰς παρατεταμένον παράπονον, τὸ παράπονον γεννᾷ διαφόρους φωνάς, ὠρυγμοὺς ὀργῆς, μανίας καὶ ὅλον τὸ στρατόπεδον βλέπεις συγκεκινημένον, ἀναστα-
τωμένον. Ἐν μέσῳ τῶν κραυγῶν ἀκούεται κραυγὴ τις «προ-
δοσία,» καὶ ταύτην παρακολουθεῖ αἰφνίδιος πάταγος γῆινων κε-
ραυνῶν. Ἀκούσατε, φίλοι, ἀκούσατε πῶς ὁ Θεὸς ἐπροστάτευ-
σε τοὺς Ἕλληνας.

ΠΟΡΦ. Ἐξακολούθησον, ἐπειδὴ ὑπὸ τῶν λόγων σου ζωὴν λαμ-
βάνει τὸ προσεκτικὸν πλῆθος.

ΜΕΤ. Μόλις οἱ ἄνδρεῖοι τοῦ Σουλίου κατέσφῃσαν τοὺς Γκέγ-
κιδας, ταχέως ἀπεσύροντο. Ἐκεῖνοι ὀνειροπολοῦντες εἰσέτι, ἔξε-

γερθέντες δὲ ὑπὸ τοῦ τρύμου, ἐνόμιζον ὅτι προσεῖλλοντο ὑπ' αὐ-
τῶν τῶν Ἡπειρωτῶν. Αἱ διάφοροι γενεαὶ τοῦ Ὀσμυλῆ ἤρχι-
σαν ἀλληλοσφάζεσθαι ἐκ τῶν ἀντιθέτων στρατοπέδων. Τοῦτο δὲ διὰ τοὺς ἀνδρείους μας ἦτο τὸ σημεῖον γενικῆς εἰσβο-
λῆς. Ἡχοῦσιν αἱ σάλπιγγες, τρέχει ἡ φάλαγξ τοῦ Τζαβέλλα καὶ τῶν ἀδελφῶν Γιολδάκη· ἡ μὲν τὰ πλευρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἡ δὲ τὰ νῶτα προσβάλλει, καὶ ἐν μέσῳ ἵσταται ἡ ὑψηλὴ καταστρε-
πτικὴ ὀργὴ τοῦ Μάρκου. Πῦρ καὶ θάνατον παντόθεν πέριξ ἐξεμοῦσι· τὰ κεραυνοβόλα στόματα, καὶ ὁ σίδηρος λάμπει ἐν μέσῳ τοῦ φρικώδους ἐκείνου φωτός, καὶ συρίζει ὁ μόλυβδος, καὶ τρέμει τὸ ἔδαφος, καὶ ἀντηχεῖ τὸ ὄρος, καὶ μέγα νέφος κο-
νιορτοῦ, σπινθήρων, καπνοῦ καὶ φλογῶν μέχρις οὐρανοῦ ὑψοῦται.

ΠΟΡΦ. Ἄ! τρομερὰ θέα!

ΜΕΤ. Αἰμόχρους ἐν τούτοις ἡ πρώτη ἡὼς ἐν τῷ οὐρανῷ λάμπει ἐπὶ τῇ σφαγῇ τῶν Τούρκων, οἵτινες στρέφοντες περίξ τὸ ἐκπεπληγμένον βλέμμα θεωροῦσιν ἐν μέσῳ τοῦ Στρατοπέ-
δου τῶν ἀνυψουμένην τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ. Καθ' ὅσον προχω-
ρεῖ ἡ ἡμέρα, αὐξάνει καὶ εἰς τοὺς νικητὰς τὸ θάρρος καὶ ἡ δύ-
ναμις, καὶ ἥδη ἀπ' ἐνὸς ὀρμητικῶς τρέπονται εἰς φυγὴν οἱ βάρ-
βαροι.

ΠΟΡΦ. Ὡ ἀπειρος χαρά!

ΜΕΤ. Ἀλλ' ἀπ' ἐτέρου εἶδον, ἀν καὶ μακρὰν, ἐπιμονόν τινα καὶ ἀγρίαν καὶ ἀδέσβαιον πάλην. Ἐθριάμβευσαν οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' ἐγὼ ἔπαλον. Ἐφαίνετο ἀγέλη λύκων, οἵτινες διαφιλονεικοῦντες ἀλλή-
λοις τὸ κυνήγιον, καὶ συνωθούμενοι περίξ τούτου, ἐβύθιζον τοὺς ὀδόντας εἰς τοὺς λάρυγγάς των· ἔπειτα ἀποσπώμενοι καὶ πά-
λιν, ὅλοι συσφιγγόμενοι καὶ ὠρυόμενοι, οἱ θηριαδέστεροι μετὰ τοῦ νενικημένου λειψάνου ἀπεσύροντο εἰς τὸ βουνόν, καὶ ἐπ' αὐτοὺς δὲν διεκρίνετο ἡ τῆς νίκης υπερηφάνεια!—Ἐμείνα ὀλίγον πάλ-
λων ἐν τῇ θέᾳ ἐκείνῃ, καὶ ὅταν ἔστρεψα τὰ βλέμματά μου ὅλοι οἱ βάρβαροι ἦσαν κατεστραμμένοι εἰς τὴν πεδιάδα.

ΠΟΡΦ. Χεῖρ παγερὰ εἰσέρχεται εἰς τὸ στήθος μου, καὶ ἐπὶ τῶν χειλέων σταματᾷ τὴν φωνὴν ἥτις ἠθέλησε νὰ ἐπανα-
λάβῃ εὐχαριστίας πρὸς τὸν Ἰψιστον. Ἄ! ἀρχηγὸς τις ἴσως ὑπῆρξεν ἀτυχὲς θῦμα τῆς υπερβαλλούσης ἀνδρείας του· οἴμοι! πέπρωται λοιπὸν νὰ κλαύσωμεν διὰ τὴν νίκην!

ΜΕΤ. Ἄ! πάτερ, μὴ λυπῆσαι προῶρες. Γινώσκεις ὅτι πάν-
τοτε ὁ ὀρμητικὸς πλῆθος διὰ τοῦ αἵματος καὶ ἐὰν τις τῶν

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΤΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

Ἀρχηγῶν ἔπεσε, δὲν δύνανται τὰ δάκρυά μας νὰ τὸν ἐπαναφέρωσιν εἰς τὴν ζωὴν. Χαῖρε λοιπὸν, χαῖρε διὰ τὴν εὐτυχὴ ἔκβασιν.

ΠΟΡΦ. Ὡ ἐὰν ἐν τῇ καρδίᾳ σου ἠσθάνεσο τὸν τρόπον ὅν περ αἰσθάνομαι, καὶ εἶχες τὸν στοχασμὸν ὅστις με καταδιώκει... ὀλίγον καὶ δι' ἐσέ ἤθελεν εἶσθαι τὸ δάκρυ. Αἶδιδε Θεέ, ἐὰν ὑπερασπίζεσαι τὸν λαόν σου, ἐὰν σταθερὰ ὑπάρχῃ ἐν τῇ Θεϊκῇ διανοίᾳ ἡ ἀπελευθέρωσις καὶ τὸ μεγαλεῖόν του, ἅς μὴν ἐπαληθεύσῃ ἡ προαίσθησίς μου—ἡ νίκη αὕτη ἅς μὴ γίνῃ πρὸς ἡμᾶς ἡ σκληροτέρα τῶν καταστροφῶν. Ἀδελφοί, ὁ χρυσίζων ἥλιος, τὸν ὅποιον βλέπετε ἐκεῖ λάμποντα, δὲν ἤθελε περιβάλλει πλέον με τὸ καθαρὸν φῶς του τὰ ὅρη ταῦτα ἐάν.... Ἀλλ' ἀκούω ὑπόκωφον στεναγμὸν... πλησιάζοντα ποδοπατήματα!—Βραδέως ἐπιστρέφει ἀπόσπασμά τι με τὰ ὅπλα ἐστραμμένα πρὸς τὴν γῆν, καὶ τὰς χεῖρας ἔχουσιν εἰς τὴν κόμην τῶν ἔμπροσθεν ὄλων πολεμιστῆς στεναρίζει καὶ ἀπελπίζεται. Ὡ Θεέ μου..! εἶναι ὁ Κωνσταντῖνος.

MET. Δυστυχεῖς ἡμεῖς! καὶ ἤθελεν εἶσθαι ἀληθές....

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

Κωνσταντῖνος μετὰ στρατιωτῶν καὶ οἱ ἄνω.

ΚΩΝΣ. Πάτερ!... ἐξ ὀνόματος τοῦ ἀδελφοῦ μου σὲ ἐρωτῶ. Ἡ Χρυσή... μετὰ τὰ τέκνα της...;

ΠΟΡΦ. Ἀ σιώπα... σιώπα, ἐπειδὴ ἡ λύπη μου ἀρκούντως σὲ ἐννοεῖ. Εὐτυχὴς ἐκείνη! ἀνεχώρησε.

ΚΩΝΣΤ. (1)

MET. Ὅποῖος λόγος!

ΠΟΡΦ. Ἡ καρδιά μοι τὸ εἶπε!

MET. Ὡ σκληρὸν συμβεβηκός!

ΛΑΟΣ. Ἐχάθημεν!

MET. Ὁ ἰσχυρὸς, ὁ ἀνδρεῖος, ὁ μέγας Βότζαρης δὲν ὑπάρχει πλέον!

ΚΩΝΣ. Μόλις ἀναπνέει.

(1) Ὁμιλεῖ ταπεινῇ τῇ φωνῇ πρὸς ἑνὰ στρατιωτὴν.

ΠΟΡΦ. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀκόμη ἀκτίς ἐλπίδος; Οἴμοι! δὲν ἀποκρίνεσαι... Βεβαία λοιπὸν εἶναι ἡ συμφορὰ μας!

MET. Ἀλλὰ πῶς, Θεέ μου, πῶς ἔπεσεν ὁ μέγας ἐκεῖνος; ἐκεῖνος ὅστις ἐφάνετο ἄρχων τοῦ θανάτου... ἐκεῖνος ὅστις ἀπειράκις ἔσωσε τοὺς Ἕλληνας!

ΠΟΡΦ. Ὁ Θεὸς μᾶς ἐγκαταλείπει ἐὰν μᾶς ἀφαιρέσῃ τὴν ψυχὴν ἐκείνην!

MET. Καὶ δὲν ἔχεις δι' ἡμᾶς λόγους παρηγορίας διηγούμενος τὸν γενναῖον θάνατόν του;

ΚΩΝΣΤ. Ὡ Θεέ μου! Παρ' ἐμοῦ ζητεῖτε λόγους παρηγορίας; Ἐδῶ, ἐντὸς τοῦ στήθους μου δὲν ἔχω ἡ ἀπληπισμένον ὠρυγμὸν, καὶ ὁ ὠρυγμὸς οὗτος δὲν δύναται νὰ διαβῇ εἰς τὰ δάκρυα. Ἐπὶ τοῦ πεπληγωμένου ἀδελφοῦ μεταξὺ τῶν ὅπλων σὲ ἐζήτησα, ποθιτὲ θάνατε, καὶ σὺ ἀρκούμενος ἐπὶ τῷ κτυπήματι, τὸ ὅποιον ἐν ἐνὶ καὶ μόνῳ ἀνθρώπῳ μυρίας ζωᾶς μᾶς ἀφαιρεῖ, με ἀπέκρουσας.

ΠΟΡΦ. Ὡ Θεέ μου! ὁποῖα νεκρικὴ συνοδία ἔρχεται!

MET. Τὰ γεροντότερα παλληκαριά του φέρουσι τὸν Ἥρωα ἐπὶ τῶν πιστῶν ὤμων των.

ΠΟΡΦ. Ὅλοι οἱ πολεμισταὶ του τὸν ἀκολουθοῦσι με κεκλιμένον μέτωπον!.. Ἄ, οὕτω λοιπὸν ἐπιστρέφουσιν ἀπὸ τὴν νίκην!

MET. Ὅποιοι λυγμοί! ὁποῖοι βαθεῖς στεναγμοί!

ΠΟΡΦ. Μέχρι γῆς πίπτουσι τὰ ἄφθονα δάκρυα τῶν παλληκαρίων, τὰ ὅποια ποτὲ δὲν ἔκλαυσαν.—Ἰδέτε, κλαίουσι ὥς νὰ ἔχασαν τὸν πατέρα των!

ΣΚΗΝΗ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ.

Ὁ Μάρκος Βότσαρης, θανατηφόρος πληγωμένος εἰς τὴν κεφαλὴν, φέρεται ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν γεροντοτέρων στρατιωτῶν του, ἀκολουθούμενος ὑπ' ὄλων τῶν Σουλιωτῶν, οἵτινες ἔχουσι τὰ ὅπλα ἐστραμμένα πρὸς τὴν γῆν ὥς καὶ τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ. Ὅπισθεν τούτων ἔρχονται ἀλυσόδετοι οἱ αἰχμάλωτοι τοῦρκοι, καὶ τὰ ὅπλα, αἱ σημαῖαι καὶ οἱ ἵπποι οἱ ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀφαιρεθέντες.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

ΜΕΤ. Ὁ δυστυχὴς Ἡρώς!
 ΜΑΡΚ. Φίλοι, διατὶ κλαίετε... χαίρων ἀποθνήσκω (κβ').
 Ἀφίνω ἐλευθέραν τὴν πατρίδα μου... καὶ εἰς σὰς ἀφίνω τὸ πα-
 ράδειγμά μου... τὸ ὄνομα.. τὰ τέκνα μου.— Ποτὲ δὲν ἀποκτά-
 ται ἐλευθερία ἢ ἀντὶ ἀδράς τιμῆς αἵματος . . . . . Ἐάν
 θέλετε νὰ τιμῆσθε τὴν μνήμην μου φεῦ! ὁμονοοῦν-

ΤΕΛΟΣ.

(1) Δίδει πρὸς τὸν Πορφύριον χειρόμαχτρον βεβαμμένον μὲ τὸ αἷμά του.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ.

Ponqueville, Tom. IX. Libr. V.

(6'). Ἐπλησίαζεν ἐν τούτοις ὁ τοῦ πολέμου χρόνος, καὶ ἀνάγκη ἦτο
νὰ λάβῃ ἀποφασίαν τινα, ὅτε ὁ Μάρκος Βότσαρης ἐμήνυσε πρὸς
τὸν Ῥώσιν ὁρμήν, σχεδόν τι συνδιαλλάττον τοὺς ἰδιαιτέρους αὐ-
τοῦ σκοποὺς μετὰ τοῦ συμφέροντος τῶν Σχηματῶν. Προέτει-

ΙΑΚΩΒΑΡΕΒΕ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

(1) Οἱ στρατιῶται ἀποδίδουσι τὴν Βεσσαρίην ἐπὶ τινος χιτοῦ καὶ σχιῆματι.
 (2) Ἀσπαζόμενοι τὴν χιτῶνά του.

να νὰ παρέξῃ διόδον πρὸς τὴν ὀπισθοχώρησιν των, ἀποδιώκων τοὺς φυλάττοντας τὸ Σπαρτὸν-ἕρος Ὁσμηνλίδας, καὶ ὑποσχόμενος νὰ ἀφήσῃ αὐτοὺς ἐλευθέρως νὰ διέλθωσι τὸ Μακρὺ-ἕρος ὅπως εἰσέλθωσιν εἰς τὰ πατρία ἔρη.

Εὐκολώτατον ἀπέβαινε τὸ τοιοῦτον, καθότι ὠφελεῖτο ὑπὲρ τῶν κατασκόπων τοῦ Ὁμέρ-Βριώνη, ἡ δὲ καταστροφή διεξῆρχετο ἅμα ἐφθασεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἡ εἰδησις, ὅτι ὁ Μάρκος Βότσαρης τὴν νύκτα τῶν ἐπτὰ Μαΐου προσέβαλε καὶ κατέστρεψε τοὺς ἐν τῷ Ὀλπὲ ἐσκηνωμένους, τεύκους κτλ.

Pouqueville, Tom. IX. Cap. IV.

Ὁ Ὁμέρ-Βριώνης ἐπανάλαβε τὰς μετὰ τοῦ Μάρκου Βότσαρη σχέσεις του, καὶ συνεφώνησαν νὰ διαλύσωσι τὸ ὑπὸ τὸν Ἰουσοῦφ Πασᾶν ἐν Βονίτση συνενωθὲν στρατόπεδον. Ὁ Ὁμέρ-Βριώνης ἦτο προδότης, ἀλλὰ τίς ἤθελε τολμήσῃ νὰ μεμφθῇ τὸν Μάρκον Βότσαρην ὅτι ὠφελήθη ἐκ τῆς προδοσίας τούτου ὥστε ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα του; Καὶ ἄνευ αὐτοῦ τοῦ Ὁμέρ-Βριώνη ἤθελεν ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ του. Τὸ ἀποτέλεσμα τὰ χεῖρος τὸ ἀπέδειξε.

Οἱ ἐπαναστάται καθ' ὅλην τὴν νύκτα διαφιλονεκοῦσι μὲ τὰ ξίφη τὸ ταμεῖον τοῦ στρατηγοῦ των. Ὁ Μάρκος Βότσαρης, ὅστις ὑποσχέθη πρὸς τὸν Ὁμέρ-Βριώνην νὰ τοὺς ἀφήσῃ ἐλευθέραν τὴν διάβασιν μετὰ τὴν λειποταξίαν των, ἐτήρησε τὸν λόγον του.

P. T. S. Doufay, Sixième par. Cap. 1 Pag. 279.

(γ.) Παρατηρήθη ὅτι ἐνεκὰ τινος προαισθήσεως συνήθους πρὸς τοὺς πολεμιστὰς ὅτινες πλησιάζουσιν εἰς τὸ τέρμα τοῦ βίου των ὁ αἰτὸς τοῦ Σουλίου συνεχῶς ὠμίλει περὶ τοῦ Λεωνίδα. Ἐφαίνετο ὅτι ἐπεδίωκε τὴν δόξαν τοῦ ἀειμνήστου τούτου βασιλέως, ὅπως ἀφήσῃ αὐτὴν κληρονομίαν εἰς τὰ τέκνα του· ἦτο τὸ μόνον κληροδότημα ὅπερ ἠδύνατο νὰ τοῖς μεταβιβάσῃ, καθότι πάντοτε ἦτο πτωχὸς καὶ ἄλλο δὲν ἔμελλε νὰ φέρῃ εἰς τὸν τάφον ἢ στέφανον δάφνης.

Pouqueville T. IX. Cap. V.

(δ.) Κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην στιγμήν, καθ' ἣν τὰ τοῦ ἔθνους δεσμὰ ἦσαν λελυμένα, ὁ Μάρκος Βότσαρης μελετᾷ τὴν ἀθανασίαν του· ἀποφασίζει νὰ θυσιάσῃ ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀποχαιρετᾷ τὴν εἰκογένειάν του, καὶ συνιστᾷ αὐτὴν πρὸς τὸν σεβάσμιον Ἰγνάτιον ἀρχιεπίσκοπον ἀξίον παντὸς ἐπαίνου διὰ τὰς ἀρετὰς καὶ γνώσεις του.

Alexandre Souzo Liv. V. Pag. 293.

Πρὶν ἢ ἀποπλεύσῃ ἀπεχαιρέτησε τὴν εἰκογένειάν του καὶ ἔγραψε

πρὸς τὸν αἰδεσιμώτατον ἀρχιεπίσκοπον τῆς Ἀρτίας Ἰγνάτιον, ἐστὶς πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἀποσυρθῇ ἐν Πίση.

Pouqueville, Libro IX Cap. V.

(ε.) Ἡ συνέλευσις... ἀπένειμε τὸν βαθμὸν Ἀρχιστρατήγου τῆς Πελοποννήσου τῷ Κολοκοτρώνη, τὸν δὲ Ἀκωνανίας καὶ Αἰτωλίας τῷ Μάρκῳ Βότσαρῃ.

Alexandre Souzo Liv. V. Pag. 276.

(στ.) Αἱ συνεδριάσεις καὶ ἀποφάσεις τῆς συνέλευσεως ἐλάμβανον χώραν ὑπὸ τὴν σκιὰν δαυλλίου τινὸς κέβρων καὶ πορτοκαλιῶν, ἀπὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς μέχρι μεσημβρίας, ἐνῷ τὸ ἀκρεατήριον καὶ οἱ θεαταὶ ἔμενον κατὰ μέρος ὑπὸ τὰς ἐλαίας.

Pouqueville, Libro IX Pag. 93

(ζ.) Ἀλλόκοτος ἦτο ἡ θέα τῆς δημηγύρεως ταύτης ἀνθρώπων διαφόρων κατὰ τὰς ἐνδυμασίας, τὰ ἔθνη καὶ τοὺς χορακίτῃρας· ἀπ' ἐνδὸς ἐφαίνοντο οἱ Μανιάται μὲ τὰς κυματιζούσας κόμας των, καὶ τὰς πλατείας περισκελίδας των σχηματιζούσας πτυχὰς περὶ τὴν μέσσην των· ἀπ' ἐτέρου οἱ προύχοντες τῆς Πελοποννήσου, οἱ πλείονες τῶν ὀπείων ἐκάλυπτον τὴν κεφαλὴν διὰ καθουκίου, καὶ ἔφερον μὴλωτὰς διὰ κακουκίου ὑπεραμμένας· ἐνταῦθα ἔκειτο ὁ Ὑψηλάντης εὐρωπαϊστὴ ἐνδεδυμένος· ἐκεῖ δὲ ὀρεσβίους Κολοκοτρώνης, λίαν πολυτελῶς ἐνδεδυμένος ἀλθανιστί· μακρῶτα δέκρινε τις τὴν διδασκαλικὴν ἑκάρσιν τῶν Ὑδραίων Γερουσιαστῶν ἡ τὸ εὐγενὲς καὶ πνευματικῶδες πρῶτον τῶν Ψαριανῶν. Μετ' οὗ πολὺ ἐφάνη ὁ Ὀδυσσεὺς περιστρέφων τοὺς ἀγρίους ὀφθαλμούς του· ἰδὼν τὸν Νέγρην ὠχρίασεν ὑπὸ τῆς ὀργῆς, καὶ σκυθρωπῶς ἐκάθισεν ὑπὸ μεμονωμένον τι δένδρον.

Alexandre Souzo, Liv. V. Pag. 268

(η.) Πρὶν ἢ ἀρχίσωσιν αἱ συζητήσεις προεφέρετο ὁ ὄρκος οὗτος· «Ὁρκίζομαι εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς πατρίδος μου ὅτι θέλω ἐνεργήσῃ μεθ' ἄγνου καὶ ἀκλονήτου πατριωτισμοῦ, ἐπίσης νὰ ἐργασθῶ ἐν εἰλικρινεῖ ἐνότητι, καὶ νὰ ἀποβάλω πᾶν αἰσθημα ἰδιωτικοῦ συμφέροντος κατὰ τὰς μελλούσας συζητήσεις.»

Alexandre Souzo Livro V. Pag. 268.

(θ.) Ἡ τοῦ Μαυροκορδάτου πραιτίτης ἀπὸ τῆς θέσεως Πρεσβυτοῦ τοῦ νομοθετικοῦ σώματος δὲν εἶναι γεγονός τῆς ἐν τῷ Ἀστρεῖ συνέλευσεως· ἡ μὲν ἤρχισε τὰς 10 Ἀπριλίου 1823, ἡ δὲ συνέβη τὰς 14 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους· ἀλλ' ἔκρινε εὐλογον νὰ ἀναφέρω τὰς μεταξὺ Μαυροκορδάτου καὶ Κολοκοτρώνη διαφωνίας.

Ὁ συγγραφεὺς.

(ι.) Ἐπίκουρον ὅτι ἤθελεν ἐκπληρώσῃ τὸ χρέος ἀγαθοῦ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

πολίτου ἀποστρέφω τὴν παραίτησίν του, ἣν ἔκρινε ἀναγκαίαν ὅπως μὴ ἐξεγείρῃ τὰ ὑπερστώτα πάθη μεταξὺ τῶν δύο πρώτων σωμάτων τοῦ κράτους, ὧν ἡ ἁρμονία εἶναι τόσο οὐσιώδης πρὸς τὸν κοινὸν ἀγῶνα.

Doufey, Sixième part Chapit III. [Pag. 294.

(ἀ. ιβ'.) Οἱ πολιτικοὶ ἀρχηγοί, βοηθούμενοι ἀπὸ τὸν Νέγρον ὅπως ὑποκρίψωσι τὴν τῶν ὀπλαρχηγῶν ἰσχύν, προέτεινον νόμον τινα, ὅστις παρείχε τῇ κυβερνήσει τὴν ἐξουσίαν τοῦ νὰ ἀπονέμῃ διπλώματα ὀπλαρχηγῶν πρὸς τοὺς κατωτέρους ἀξιωματικούς, τοὺς ὑπηρετήσαντας τὴν πατρίδα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος. 'Ο 'Οδυσσεὺς στραφεὶς πρὸς τὸ μέρος τῶν προϋκόντων, ἀνέκραξε: «Διὰ τῶν διπλωμάτων σας θέλετε νὰ ἐνσπείρῃτε τὴν μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν διαίρεσιν». . . . 'Επειτα στηριζὼν τὰ βλέμματά του ἐπὶ τοῦ Νέγρου: «αἱ ἰδέαι αὗται, ἐξηκολούθητε, δὲν ἐγεννήθησαν ἐντὸς τοῦ ἐγκεφάλου σας: ἀναμφιβόλως εἰς ἐκεῖνον μόνον ἀνήκουσι.»

Souzo Liv. V. Pag. 269

(ιγ'.) 'Ο Σερασκέρ Σελήμ καὶ ὁ Βεζύρης τῆς Εὐρίπου γινώσκοντας ὅτι συνέβαιναν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Μουσταφᾶ Πασᾶ, ἐν σπουδῇ δὲ ἀνακαλέσαντες τὰ εἰς τὴν Βοιωτίαν ἐξαποσταλέντα στρατεύματα, τὰ ἐπανωδήγησαν εἰς τὴν Εὐβοίαν ἥτις κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εὐρίσκειτο ἐσπερημένη τῶν καλλιτέρων στρατιωτῶν της. Διερχόμενοι τὴν νῆτον ταύτην ἐφόρευσαν ὑπὲρ τὰ τρισχίλια γυναικόπαιδα, καὶ τοσοῦτον τρόμον ἐνέσπειραν, ὥστε ὅσοι τῶν κατοίκων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ σωθῶσιν εἰς τὰ ὄρη κατέφυγον εἰς Σκιάθον, εἰς Σκόπελον, καὶ μέχρι τοῦ Ζήνου.

Pouqueville Libro IV Cap. V.

(ιδ'.) 'Ο ἀπὸ τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀποχωρισμὸς τοῦ Βότσαρη ἔλαβε χώραν 9 μῆνας πρὶν τοῦ θανάτου του, ἐὰν δὲν σφάλωσι τὰ τῆς ἱστορίας χρονικά. 'Ο Βότσαρης ἐπεβίβασε τὴν οἰκογενείαν του δι' Ἀγκῶν κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1822, τὸ δὲ τελευταῖον ἐνδοξον ἄθλόν του συνέβη περὶ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς Αὐγούστου 1823.

'Ο συγγραφεὺς.

(ιε'.) Τὰ Σούλι, ἡ Χρυσή, τὰ τέκνα του καὶ τὰ παλλικάρια του ἦσαν τὸ θέμα τῶν αὐτοσχεδίων στίχων του, ὅταν, ἵνα τέρψῃ τὰς μακρὰς νυκτερινὰς ἀγρυπνίας, ᾗδε καθήμενος παρὰ τὴν πυρὰν τῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Ἀρακίνθου σκηνώσεων του.

Pouqueville Lib. IX Cap. V.

(ισ'.) Σημειῶνω τὰ τῆς ἱστορίας χωρία ἀφ' ὧν ἠρύσθην τὴν ἰδέαν τῆς σκηνῆς ταύτης.

..... 'Ο Μάρκος Βότσαρης ὑπακρίθην ὅτι διετίθετο νὰ τοῖς παραβῇ τὸ Μεσολόγγιον ἀντὶ χρημάτων, ἀνανεώσῃ τὰ παλαιὰ σχέ-

σεις του μετὰ τοῦ Ἀγο-Βασσιάρ, ἀλλὰ μεγίστην ἐπιβροχὴν χαίρουντος παρὰ τῷ 'Ομέρ-Βοιώνη, καὶ ὠφελήθη ἐκ τοῦ διαστήματος τοῦτο ὅπως δχυρώσῃ τὴν πόλιν. . . . 'Ο Σουλῳίτης 'Ηρως φέρων τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ἐρυθροῦ ὑπὸ τῆς αἰδοῦς μετώπου του εἶπεν: «Αἱ διὰ τὴν πατρίδα πρέπει νὰ θυσιάσῃ τις καὶ τὴν τιμὴν του.»

Souzo, Liv. V Pag. 254.

«'Ημέραν τινα ὁ Σερασκέρ, ἐκθαμβὸς ἐπὶ ταῖς νίκαις ἐκεῖνου, μᾶς ἐκάλεσε παρὰ τὴν σκηνὴν του ('Αγγελικὴν τὴν ἀδελφὴν τοῦ Βότσαρη καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ, αἰχμαλώτους ἐν τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Κουρ-νοῖδ), καὶ διατάξας νὰ παραταχθῇ ἐνώπιόν μας ὁ στρατὸς του, μᾶς νῆρῳτῃσε τίς τῶν στρατιωτῶν του ὁμοίᾳζε περισσότερον τοῦ Βότσαρη. ἐγὼ δὲ τῷ ἔδειξα ἓνα μετρίου ἀναστήματος. Πῶς, ἀνέκραξεν, ἀνθρώπος τοσοῦτον μικρὸσωμος δύναται νὰ προξενῇ τοσαύτην βλάβην εἰς τὸν στρατὸν μου; Γράφατέ του, μᾶς ἐπανελάμβανε συχνά-πυκνά, γράφατέ του νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀγῶνα τῶν 'Ελλήνων: καὶ τῷ δώσω νὰ διοικῇ τὴν πλουσιωτέραν ἐπαρχίαν τῆς 'Ηπείρου.»

Souzo Liv. V Pag. 303. Σημειώσεις.

(ιζ'.) Τὸ ἀρχαίτατον ἔθος τῶν πολεμικῶν τέκνων τῆς 'Ελλάδος ἀκολουθῶν ὁ Μάρκος Βότσαρης προητοιμάσθη διὰ τὴν μάχην δίδων συστάσιον πρὸς τοὺς στρατιώτας του. . . . Πάντες μετὰ τοῦτο ἐκαθαρίσθησαν ἀπὸ παντὸς ῥύπου ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ Καμπύσου, ἐνὸς τῶν εἰς τὸν Ἀχελῷον εἰσρέοντων ποταμῶν. κτενίσαντες δὲ τὰς κυματιζούσας αὐτῶν κόμας, ἐνδυθέντες τὰ λαμπρότερα φορέματά των, καὶ ἀνθεοὶ τὴν κεφαλὴν στέφαντες, συνηθροίσθησαν ἐνώπιον τοῦ Πολεμάρχου ὅπως δεχθῶσι τὰς διαταγὰς του.

Pouqueville, Lib. IX Cap. V.

(ιη'.) Παρήγγειλε τότε πρὸς τὸν Κίτσον Τζαβελλα καὶ τοὺς ἀδελφεοὺς Γιολδάκη νὰ προσβάλῃσι τὸν ἐχθρὸν ταυτοχρόνως μετ' αὐτοῦ ἐκ δύο διαφόρων μερῶν παρ' αὐτοῦ προσδιορισθέντων, καὶ διέταξε τοὺς ἄλλους ἀρχηγούς νὰ δράμωσι πρὸς βοήθειάν του περὶ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου.

Souzo, Liv. V Pag. 293.

(ιβ'.) Ἀκούσας ὅτι ὁ τίτλος του ὡς στρατιωτικοῦ διοικητοῦ τῆς Δυτικῆς 'Ελλάδος διήγειρε τὸν φθόνον τῶν ἄλλων ἀρχηγῶν, λαμβάνει ἐνώπιον αὐτῶν τὸ παρὰ τῆς 'Εθνικῆς Συνελεύσεως πεμφθὲν αὐτῷ δίπλωμα, εὐλαδῶς τὸ ἀσπάζεται, καὶ τὸ σхиζει ἀνακράζων: ἀπὸ τοῦδε τὰ διπλώματά μας πρέπει νὰ ᾔναι ἐσφραγισμένα διὰ τοῦ αἵματός μας. 'Οστις ἡμῶν θέλει νὰ τὰ ἀποκτήσῃ, ἅς ἔλθῃ νὰ τὰ λάβῃ εἰς τὰς σκηνὰς τοῦ Μουσταφᾶ.

Souzo, Liv. V. Pag. 294.

(ικ'.) Γονυπατήσαντες ἐνώπιον τοῦ σταυροῦ ἀνταλλάσσουν τὰ ὅπλα, καὶ ἀναλαμβάνουσι δὲ ἐπειτὰ ἀπὸ τῆς χειρὸς σχηματίζουσιν ἱερὰν ὁλοκλή-
ΛΕΓΟΜΕΝΟΝ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΛΕΩΦΥΡΙΟΥ

συνθηροῦν ἐνὶ ἐνώπιον τοῦ Σωτῆρος, καὶ προσφέρουσι τὰς μυστηριώ-
δεις λέξεις: «Ἡ ζωὴ μου εἶναι ζωὴ σου, ἡ ψυχὴ μου εἶναι ψυχὴ σου.»
Pouqueille Libro VIII Cap. VI.

(κα.) Οἱ Γκέγκιδες, οἱ Ἡπειρώται, καὶ οἱ Σκοδριάνοι, ὑφ' ὧν
συνέκειτο τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον, ἐσκηνωμένοι χωριστὰ ἐπὶ τι-
νος πεδιάδος ἀνευ ὀχυρώματος καὶ νυκτερινῶν φυλάκων, πα-
ρεδίδοντο εἰς τὸν ὕπνον. Ὁ Βότσαρης εἰσέρχεται πρῶτος ἐν μέσῳ
αὐτῶν· ἐννέκ Γκέγκιδες ἐξεγείρονται καὶ ἐκπέμπουσι φωνάς· ὁ Βό-
τσαρης φωνεῖ πέντε τούτων, ἐνῶ οἱ ἄλλοι πίπτουσι πληγέντες
ὑπὸ τοῦ Τούσσας· δίδει τότε τὸ σημεῖον, καὶ ἡ σφαγὴ ἀρχίζει
ἐξ ὅλων τῶν μερῶν. Οἱ Γκέγκιδες νομίζοντες ὅτι προσεβάλλοντο
ὑπὸ τῶν Ἡπειρωτῶν, κενουσι τὰ πυροβόλα των ἐπὶ τῶν ἐ-
πισταθμίων τῶν συμμάχων αὐτῶν ἐν τούτοις αἱ δύο αὗται γενεαὶ
τοῦ Ὁσμνλῆ, κατηγοροῦσαι ἀλλήλους ἐπὶ προδοσίᾳ, λισσωδῶς
κατασφάζονται. Ὁ Βότσαρης ἀφίνει ἐν μέσῳ αὐτῶν πεντήκοντα
περίπου Σουλιώτας καὶ διατάσσει τούτους νὰ πυροβολῶσι καὶ
νὰ τοῦς ἀποτρέψωσι τοῦ νὰ γνωρίσωσι τὴν ἀπάτην των· λαμβάνει
μεθ' ἑαυτοῦ τοῦς ἄλλους, διευθύνεται πρὸς τὸ μέρος τῶν Σκοδρι-
ανῶν, καὶ ἀλθωνιστὶ φωνάζει· «Ποῦ εἶναι ὁ Πασσᾶς; οἱ ἐπανα-
στάται προσβάλλουσι τὰς ἐμπροσθοφυλακάς!» Τὸν νομίζουσι φί-
λον· τῷ δεικνύουσι τὴν σκηνὴν τοῦ Χουσεῖν Βέη, ἀνεψιοῦ τοῦ
Πασσᾶ τῆς Σκόδρας· εἰσέρχεται, εὐρίσκει αὐτὸν κοιμώμενον, καὶ
τὸν αἰχμαλωτίζει. Ὁ Κίτσος Τζαβέλλας παρακολουθοῦμενος ὑπὸ
ὀγκωδῆκοντα ὀκτὼ Σουλιωτῶν προφθάνει ὅπως φέρῃ εἰς ἀκμὴν
τὴν τῶν Ὀθωμανῶν ταραχὴν· ἐμφανίζονται ταυτοχρόνως οἱ ἀ-
δελφοὶ Γιολδάκη· ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἐπιπέσωσι κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐκ
τοῦ ἐμπροσθεν κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀρχηγοῦ, στενοχωροῦσιν
αὐτοὺς ἐκ τοῦ ὀπισθεν· οὗτοι δὲ, βλέποντες τὴν τῆς ὀπισθοχω-
ρήσεως ὁδὸν διακεκομμένην, ἀπελπιστικῶς ὁρμῶσι κατὰ τοῦ
Βότσαρη· σφαῖρά τις ἐπιτυγχάνει αὐτὸν εἰς τοὺς νεφρούς· καὶ τοι
δὲ ἡ πληγὴ του εἶναι κινδυνώδης, κρύπτει αὐτὴν ἀπὸ τῶν συντρό-
φων του καὶ ἐξακολουθεῖ μαχόμενος· δευτέρα βολὴ θανατηφόρος
πλήττει αὐτὸν εἰς τὸ μέτωπον.

Souzo, Liv. V Pag. 296.

(κβ.) Ὁ Μάρκος Βότσαρης ἀνέλαβεν ἐλίγον τὰς δυνάμεις του
καὶ ἀπευθύνει πρὸς αὐτοὺς λόγους παραμυθίας· φράσκει ὅμως εἰς
Κεφαλόβρουσον διατάσσει νὰ σταθῶσι. Ὁ τελευταῖος, στρατός
του, οἱ τελευταῖοι λόγοι του ἀποτείνονται πρὸς τὴν πατρίδα, πρὸς
τὰ παλληκάρια του, τὰ ὁποῖα προτρύνει πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς.
Doufey, Sixième part. Chap. IV Pag. 311.